

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดงานวิจัย ดังนี้

1. ความหมายของพฤติกรรมไม่พึงประสงค์
2. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาให้นักเรียน
4. แนวคิดการมีส่วนร่วม
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบ
6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
7. บริบทโรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 การวิจัยภายในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (Undesirable) หมายถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของ เด็กวัยรุ่นพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่จำทำให้เด็กปรับตัวต่อชีวิตภายนอกได้ยาก และการมี พฤติกรรมเช่นนั้นทำให้เด็กขาดความสุขในขณะนั้นหรือในเวลาต่อมา และพฤติกรรมนั้น เป็นที่หนักใจ หรือขัดต่อบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมหรือสังคม (รุ่งทิพย์ พรหมณะ, 2546, หน้า 13) ปัญหาของเด็กวัยรุ่นแบ่งออกเป็นปัญหาที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตัวของเด็กเอง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจิตใจ และอารมณ์ของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความกังวล ชอบหลบหน้าผู้ใหญ่ ชอบอยู่คนเดียวเพื่องั่งพ้อฝันในเวลากลางคืนจะนอนไม่หลับ หรือเมื่อหลับแล้วก็ฝันร้ายวาดฝันตอนตื่น และนอนไม่หลับเป็นเวลานานความ ไม่สบายใจเหล่านี้ จะทำให้เด็กเกิดความทุกข์และในที่สุดก็กลายเป็นเด็กเก็บตัว ถ้าไม่ได้รับความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่ และไม่สามารถปรับตัวให้กลับสู่สภาพปกติได้ เด็กก็อาจเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีความสุข ไม่พอใจในชีวิตของตน และเข้ากับผู้อื่นไม่ได้ อาจจะมีอาการของโรคประสาทหรือในรายที่ได้รับความกระทบกระเทือนรุนแรง อาจเป็นโรคจิตได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม หรือความประพฤติที่เป็นภัยต่อสังคม เช่น การเป็นเด็กดื้อ ไม่อยู่ในโอวาทโดยอ้างว่าเป็นวิถีทางประชาธิปไตย การลักขโมย การเล่นเกมพนัน การคลังนักร้อง นักมวย การนำเอาหนังสือและภาพอันไม่สมควรเข้ามาในโรงเรียน ตลอดจนการตั้งแก๊งอันธพาลก่อความไม่สงบ การสมคบกันตีชิง วิ่งราว ชูกรรโชกและขโมยทรัพย์สินจากห้างร้าน

สาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น (รุ่งทิพย์ พรหมณะ, 2546, หน้า 14; อ้างอิงจาก ชาญชัย ชัยชนะ, 2536, หน้า 1) ได้ระบุสาเหตุไว้ 3 ประการ ดังนี้

2.1 สภาพสังคม อันได้แก่ความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งในด้านค่านิยมต่างๆ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เผยแพร่เข้ามา รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบและแข่งขันกัน

2.2 สภาพครอบครัวที่เป็นปัญหา เช่น สภาพที่บิดามารดาต้องแยกกันอยู่เนื่องจากความจำเป็นในด้านอาชีพ ความแตกร้างในครอบครัว การดิ้นรนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้บิดา มารดาไม่มีเวลาที่จะอบรมบ่มจิตใจแก่บุตรธิดา

3. สภาพในโรงเรียน โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน แต่เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนนักเรียนจำนวนมาก ทำให้ครูรู้จักนักเรียนแต่ละคนไม่ถ่องแท้ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนส่วนใหญ่เป็นไปอย่างผิวเผิน การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนจึงไม่มีผล

3.1 เด็กก้าวร้าว อาการที่แสดงออก ได้แก่ ชอบก่อเรื่องทำความยุ่งยากกับผู้อื่นต้องการแสดงออกในแบบฉบับของเขาคือต้องการอวดตัว ชอบตำหนิติเตียนและกล่าวโทษผู้อื่นชอบทุบตีและรังแกเด็กอื่น ชอบทะเลาะวิวาท ชอบทำลายความสงบของ

ชั้นเรียน และก่อนการเรียนการสอนของครู มักจะชอบขโมยและพุดต มักทำลายข้าวของที่เป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวหรือส่วนรวมให้เสียหายสาเหตุที่อาจเป็นไปได้สำหรับเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่บิดามารดาเข้มงวดกวดขัน เครื่องครัว หรือเจ้าระเบียบเกินไปทำให้เด็กเกิดความกลัวไม่กล้าแสดงความรู้สึกเหล่านั้นก็มาแสดงกับเด็กอื่นบิดามารดาหรือผู้ปกครองใจอ่อน รัก ตามใจ และปล่อยลูกจนเกินไปทำให้เด็กเกิดความกลัว ไม่แสดงความรู้สึกเหล่านั้นก็มาแสดงกับเด็กอื่นบิดามารดาซึ่งบางครั้งกวดขันลูกมากเกินไป ความรู้สึกขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา ไม่มีความสุขเนื่องจากความไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ความไม่ชอบหน้าครูความรู้สึกในอารมณ์ที่คอยสงสัยและคิดว่าคนอื่นไม่เป็นมิตรที่ดีต่อตน

3.2 เด็กติดยาเสพติด จากการศึกษาถึงเหตุของการเริ่มใช้ยาเสพติด

ครั้งแรก หรือสอบถามผู้ติดยาเสพติดมักได้รับคำตอบว่าถูกชักชวนบ้าง อยากทดลองดูว่าฤทธิ์เดชของมันเป็นอย่างไร ถูกหลอกลวงให้เสพโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง เพราะความคึกคะนองอยากเป็นคนเก่งกาจบ้าง ฯลฯ อาจประมวลสาเหตุของการติดได้ว่า เนื่องจากสาเหตุ 4 ประการ

1) ติดเพราะยาซึ่งมีคุณสมบัติทำให้ติดเอง นั่นคือ เมื่อยาเสพติดเข้าสู่ร่างกายจะทำให้ ผู้เคย เสพติดใช้ยาเสพติดนั้นซ้ำต่อไปเรื่อยๆ ผู้เข้าไปคลุกคลีกับยาเสพติด แม้จะมีสุขภาพดี มีความตั้งใจแน่วแน่จะไม่ยอมให้ติด บางครั้งผู้นั้นก็อาจติดได้เช่นกัน

2) ติดเพราะสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมเป็นอิทธิพลที่สำคัญยิ่งในการผลักดันให้บุคคลใช้ยาเสพติด เป็นต้นว่า ในละแวกที่อยู่อาศัยมีแต่การค้ายาเสพติดอยู่รอบด้าน ในครอบครัวเดียวกันมีผู้ใช้ยาเสพติด เพื่อนักเรียนร่วมห้อง ร่วมชั้นใช้ยาเสพติดกันเสมอๆ ดังนั้นจึงมักจะพบว่าเมื่อมีนักเรียนในชั้นเริ่มใช้ยาเสพติดไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม จำนวนผู้ใช้ยาเสพติดจะเพิ่มจำนวนขึ้นเสมอ

3) ติดเพราะจิตใจและร่างกายของผู้นั้น สาเหตุทางด้านจิตใจ นับเป็นสาเหตุของการใช้ยาเสพติดที่สำคัญยิ่งในบุคคลวัยรุ่นหรือเยาวชน ธรรมชาติของมนุษย์เราในระยะเติบโตจะมีความอยากรู้อยากเห็น ความอวดดี อยากทดลองเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับสภาพจิตใจที่ถูกกล่อมเกลามาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ทำให้บางคนมีปฏิกิริยาโต้ตอบ กลายเป็นเกรหัวดีอย่างยิ่งว่าเหมือนยิ่งๆ เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองบิดามารดาและครูอาจารย์ในโรงเรียน บางครั้งจะพบว่านักเรียนบางคนซึ่งเป็นเยาวชนหรือบุคคลวัยรุ่น จำพวกนี้ จะพยายามใช้ยาเสพติดต่างๆ ที่ทางโรงเรียนได้พร่ำสอนถึงโทษของยาเสพติด

และอื่นๆ ที่แนะนำห้ามปรามแล้วก็ตาม ส่วนสาเหตุทางด้านร่างกายนั้นก็มีส่วนช่วยผลักดันให้ใช้ยาเสพติดได้บ้าง เช่น เจ็บป่วยเรื้อรัง ไม่ไปหาแพทย์รับการรักษา แต่มีบุคคลอื่นแนะนำให้ใช้ยาเสพติดรักษาแทนกลุ่มชนบางพวก เช่น ในระหว่างชน เขาหรือชาวไทยภูเขา ไม่มีการรักษาโรค แบบแผนปัจจุบัน มักนิยมสูบฝิ่นเพื่อบำบัดอาการ เจ็บไข้ ต่างๆ เป็นต้น

4) ติดเพราะเยาวชนเหล่านี้อยู่ในครอบครัว 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ครอบครัวที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่มีเวลาให้บุตรหลาน ยุ่งเกี่ยวกับงาน หรือครอบครัวที่มีการหย่าร้าง แยกกันอยู่หรือไม่เป็นตัวเป็นตน อยู่คนละทิศละทาง สิ่งที่แสดงออกมาในรูปเดียวกัน คือ เด็กขาดความอบอุ่น ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์ของบุคคลที่จะเป็นที่ปรึกษาได้ สิ่งเหล่านี้เยาวชนต้องการอย่างยิ่ง แต่เขาไม่ได้รับถึงแม้บางครั้งครอบครัวจะมีเงินหรือสิ่งของให้ แต่ก็ไม่สามารถจะทดแทนกันได้ จึงต้องหาความรักนอกบ้าน ซึ่งการติดยาเสพติดเป็นวิธีการหาทางออกอย่างหนึ่งในอีกหลายๆ อย่าง ประเภทที่ 2 ครอบครัวที่ให้ความรักแก่บุตรหลานมากเกินไป เยาวชนที่มาจากครอบครัวอย่างนี้ จะไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาข้อข้องใจของตนเองได้เพราะทุกอย่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองทำให้ทั้งสิ้น การให้ความรักแก่บุตรหลานที่ผิดซึ่งมีอันตรายอย่างยิ่ง เด็กถูกล้อว่ายังเป็นลูกแหงหรือทำอะไรไม่เป็นเลย โดยเฉพาะเด็กผู้ชายเป็นเรื่องการเสียดักดีศรีอย่างยิ่ง แต่เยาวชนไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้กับบิดามารดาได้ ไม่ทราบว่าจะใช้ การแสดงความเข้มแข็งออกโดยวิธีไหนก็หันไปลองใช้ยาเสพติด เมื่อติดแล้วมีความรู้สึกว่าคุณมั่นใจในตัวเองมากยิ่งขึ้นเป็นตัวของตัวเอง กระทำสิ่งต่างๆ ได้เองโดยไม่ต้องมีใครมาสั่งหรือทำให้ซึ่งจะทำให้เขาสบายใจและจิตใจในรสของยาเสพติดอย่างยิ่ง

3.3 เด็กหนีเรียน สภาพการณ์ทางบ้านและทางโรงเรียนที่เป็นภัยต่อจิตใจของเด็ก โดยมากมักเป็นเหตุให้เด็กหนีโรงเรียน เด็กหนีโรงเรียนได้แก่ เด็กที่มีสภาพเป็นนักเรียนแต่ไม่ไปโรงเรียนโดยปราศจากเหตุผลที่ชอบ และไม่ได้รับความยินยอมจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง การหนีโรงเรียนเป็นพฤติกรรมที่ขัดกับความต้องการของชุมชน จึงจัดอยู่ในพวกเกเรประเภทหนึ่ง แต่ยิ่งเบากว่าความเกเรชนิดอื่น เช่น การทำร้ายร่างกาย หรือทำลายข้าวของของคนอื่น ความเกเรของเด็กหนีโรงเรียนเป็นไปในรูปของการงดเว้นการกระทำตามหน้าที่ คือ ไม่ไปโรงเรียน ไม่ใช่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่นแต่อย่างใด สาเหตุสำคัญของเด็กที่หนีโรงเรียน ได้แก่

1) สภาพการณ์ทางโรงเรียน เด็กที่หนีโรงเรียนเป็นเด็กที่มีทัศนคติ
 นิเสธ(Negative) ต่อโรงเรียน คือ เด็กรู้สึกไม่ชอบโรงเรียน อาจเป็นเพราะโรงเรียนสกปรก
 รกรุงรัง เปลาเปลี่ยว ห้องเรียนที่บดบัง เครื่องใช้ไม่สอยในการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ บริการ
 ต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดทำให้ไม่เพียงพอเท่าที่ควร เช่น อาหารจำหน่ายไม่พอเพียงกับ
 จำนวนเด็ก สถานที่เล่นกีฬาจำกัด ห้องน้ำไม่เพียงพอ ห้องสมุดไม่มี เป็นต้น นอกจากนี้
 การหนีโรงเรียนยังเนื่องมาจากการที่เด็กทำการงานอะไรๆ ของโรงเรียนไม่สำเร็จ (Failure)
 ไม่เคยมีความภาคภูมิใจในผลงานที่ทำเสียเลย เช่น ทำเลขไม่ถูกภาษาอังกฤษก็ทำไม่ได้ เล่น
 กีฬาก็ไม่ได้รับการยกย่อง ครูเลยไม่เคยเห็นคุณค่างานของตน ครั้นหันไปตีสนิทกับเพื่อนฝูง
 เพื่อนก็ หน่ายหนี จะเห็นได้ว่าความต้องการทางอารมณ์ (Emotion Need) และทางสังคม
 (Social Need) ของเด็กไม่ได้รับการตอบสนองของความผิดพลาดจากความล้มเหลวในการงาน
 ในชั้นเรียน และการที่เพื่อนฝูงห่างเหิน เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กท้อใจ และทำให้รู้สึกว่าในโรงเรียน
 นั้นๆ ไม่เห็นมีอะไรที่น่าชื่นชมยินดี ไม่น่าจะอยู่อย่างมีความสุขเสียเลย จึงอยากหลบไปเสีย
 ให้พ้นจากสถานการณ์ทำให้เขาเกิดความรู้สึกคับข้องใจ นั่นคือ การหนีโรงเรียน

2) สภาพการณ์ทางบ้าน เด็กหนีโรงเรียนมักเป็นเด็กที่ไม่อยู่ในอิเวาท
 ของพ่อแม่ สาเหตุ อันเนื่องมาจากปกครองไม่ดีภายในบ้าน เช่น พ่อแม่ตามใจจนเกินไป
 เป็นหลานคนโปรดของย่า หรือยาย ที่พ่อแม่ไปแต่ต้องไม่ได้ หรือเป็นเด็กที่พ่อแม่ใช้การ
 ปกครองที่เข้มงวด มีการเขี่ยนตีจนกลายเป็นเด็กที่เรียกว่า “ดำนไม้” มีปฏิกิริยาต่อต้าน
 เกิดขึ้น เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว จะไม่เพียงแต่หนีโรงเรียนอย่างเดียว อาจมีพฤติกรรมที่เป็นปฏิกฤษ
 ต่อสังคมอย่างอื่นตามมาด้วย สภาพการณ์ทางบ้านที่ทำให้เด็กหนีโรงเรียนได้แก่

2.1) ครอบครัวที่ย้ายที่อยู่บ่อยๆ

2.2) แม่ออกไปทำงานนอกบ้าน

2.3) บ้านแตก หรือ en Home Brok เช่น พ่อแม่ไม่ปรองดองกัน

ทะเลาะกันบ่อยๆ หรือหย่าร้างกัน พ่อมีภรรยาหลายคน

2.4) เด็กไม่ได้อยู่กับแม่ในวัย 1 - 5 ความเป็นบุตรคนหัวปีหรือบุตร
 คนเดียวในครอบครัวเด็กที่อยู่ในสภาพการณ์ทางบ้าน มีลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นเด็กที่หัวเหว
 ขาดสิ่งยึดเหนี่ยวพึ่งพาเพื่อความปลอดภัย ขาดความสุข ไม่มีอะไรน่าอภิรมย์ชมชื่นภายใน
 บ้านเสียเลย เป็นเด็กที่มีความคับข้องใจตลอดเวลา มีความรู้สึกชิงชังเคียดแค้นสังคม เห็น
 สังคมเป็นศัตรู และสังคมของเขาก็คือโรงเรียน จึงต้องหลบหนีไปเสียให้พ้น คือการหนี
 โรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ กฎกระทรวงศึกษาธิการ (2515) ออกตามความในประกาศของ

คณะปฏิวัติฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 บัญญัติไว้ว่า การประพาดิตนไม่สมควรแก่ตัวของนักเรียนหรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ คือ การประพาดิตนดังต่อไปนี้

1. ประพาดิตนไปในทางเกเร หรือเที่ยวเร่ร่อนไปในที่สาธารณะ
2. มั่วสุมและก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ชาวบ้านและผู้สัญจรไปมา
3. ขอดทาน หรือกระทำการส่อไปในทางขอดทาน
4. เล่นการพนันหรือมั่วสุมในการพนัน
5. เสพสุรา สูบบุหรี่ หรือเสพยาเสพติดให้โทษ หรือของมีเมมาอย่างอื่น หรือเข้าไปในสถานที่จำหน่ายสุรา เพื่อเสพ หรือซื้อสุรา
6. เข้าไปในโรงรับจำนำ สถานบริการ หรือสถานการค้าประเวณี เว้นแต่เป็นผู้อยู่อาศัย
7. ประพาดิตนทำนองชู้สาวในที่สาธารณะ
8. ไม่เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา
9. เที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน ระหว่างเวลา 22.00 น.-04.00 น. ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ไปกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

สรุปได้ว่า ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในวัยรุ่นนั้น ถ้าครูไม่เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กได้ ซึ่งนั่นก็คือเด็กอาจอาจมีพฤติกรรมหรืออาการที่ติดตัวไปจนออกจากโรงเรียน และพฤติกรรมนั้นอาจไปสร้างปัญหาขึ้นภายนอกโรงเรียน ปัญหานั้นก็จะกลายเป็นปัญหาสังคมที่พอกพูนกันเรื่อยๆ ดังนั้น ผู้ที่เป็นครูซึ่งรับผิดชอบกับตัวเด็กโดยตรง ควรจะเข้าใจและรู้ถึงวิธีการในการแก้ปัญหาของเด็กวัยรุ่นเป็นการแก้ปัญหาทางอ้อม และช่วยเหลือเด็กให้พฤติกรรมตัวได้ถูกต้องมีชีวิตที่เป็นสุขในสังคม ไม่เกิดปัญหากับตัวเองและสร้างปัญหาให้กับคนอื่น การที่เด็กประพาดิตน (misbehavior) หรือมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของสังคมนั้น สืบเนื่องมาจากปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล คือ ตัวเด็กเอง และปัจจัยที่เกิดมาจากภายนอกตัวบุคคล ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ได้แก่ บ้าน โรงเรียน สังคม สื่อมวลชน

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคล หรือในตัวเด็ก เป็นสิ่งที่ติดตัวเด็กมา แต่กำเนิด (Constitutional factors) เช่น เพศ สติปัญญา รูปร่างหน้าตา ความสามารถเฉพาะตัว ฯลฯ สาเหตุที่เกิดจากตัวเด็กแบ่งได้ 2 ทาง คือ ทางกาย ได้แก่ ร่างกายผิดปกติ แคระแกรน เตี้ย หรือสูงเกินไป สมอทีบ ปัญญาอ่อน โรคทางสมอง ขาดอาหาร ขาดออกซิเจน โรคบางอย่างทำให้ร่างกายไม่สมประกอบ เช่น นิ้วด้วน ปากแหว่ง ตาเข ฯลฯ ทำให้เด็กมีปมด้อย จึงหาทางแสดงปมเด่น อาจจะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ เป็นที่รบกวนห้องเรียน เช่น พูดเสียงดัง ก้าวร้าว รังแกผู้อื่น เป็นต้น

เด็กที่สมอทีบ ปัญญาอ่อนขาดอาหาร จะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ เช่น เศร้าซึม หงุดหงิด เจ็บอารมณ์ ฯลฯ ทางใจ เกิดจากการสูญเสียพ่อแม่บุคคลอันเป็นที่รัก หรือเกิดจากความน้อยเนื้อต่ำใจที่ไม่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ จึงทำให้กลายเป็นเด็กเงียบขรึมไม่พูดจา และแยกตัวออกจากสังคมในที่สุด

2. ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว โรงเรียนและสังคม

2.1 สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ได้แก่

2.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา บ้านที่พ่อแม่รักใคร่ปรองดองกัน ย่อมทำให้เด็กมีความสุข มีความมั่นคงทางจิตใจ แต่หากบ้านมีลักษณะบ้านแตก คือ พ่อแม่แยกกันอยู่หรืออยู่ด้วยกันแต่ทะเลาะวิวาทกันไม่เว้นแต่ละวัน ลูกๆ ไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร ย่อมทำให้เด็กมีปัญหาทางอารมณ์และแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่างๆ สาเหตุของการทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่เนื่องมาจาก พ่อแม่มีวามในอบายมุข เช่น พ่อดื่มเหล้า แม่เล่นการพนัน พ่อแม่มีฐานะยากจนต้องหาเช้ากินค่ำ ขาดการเอาใจใส่ดูแลลูก เด็กมีปัญหา ทางอารมณ์และกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม พ่อแม่ที่มีฐานะดี แต่มักยุ่งอยู่กับการทำงาน ธุรกิจ หรือภาระทางสังคมมากเกินไป

2.1.2 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะนิสัย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ถ้าพ่อแม่ยากจน ก็มักจะไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูก พ่อแม่ฐานะร่ำรวยบางรายก็เลี้ยงดูลูกดีเกินไปจนลูกช่วยเหลือตนเองไม่ได้ บางรายมีธุรกิจมากจนไม่มีเวลาดูแลลูก ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจึงมีลักษณะต่างกัน ดังนี้

1) การปกครองที่เข้มงวดกดขี่เกินไป เด็กจะกลายเป็นคนที่ไม่กล้าเพราะเมื่อเด็กทำอะไรพ่อแม่มักจะเห็นว่าผิดแบบแผน ระเบียบกฎเกณฑ์ไปเสียหมด

มักจะเป็นกับครอบครัวสมัยเก่าที่ยึดถือประเพณีโบราณ เด็กจะกลายเป็นคนที่เสียบ
เรียบร้อย เมื่อมาอยู่ที่โรงเรียน จะกลายเป็นคนที่ใจน้อย หงุดหงิด ทนคนอื่นไม่ได้ ในที่สุด
จะกลายเป็นเด็กที่ชอบอยู่คนเดียว เงียบๆ และหนีสังคม

2) การปกครองตามสบาย เด็กจะทำอะไรก็ได้ พ่อแม่จะไม่ดู
ไม่ว่าจะผิดหรือถูก เด็กจะกลายเป็นคนไม่มีระเบียบ ซุกซนจนเกินเหตุ ไม่รู้จักเกรงใจผู้อื่น
ไม่มีมารยาท ในที่สุดเข้ากับเพื่อนไม่ได้

3) การปกครองที่ไม่คงเส้นคงวา จากการกระทำอย่างเดียวกัน
ของเด็กบางครั้งเด็กจะได้รับการดู ตำหนิ บางครั้งพ่อแม่ก็เฉยๆ บางครั้งก็ได้รับคำชมเชย
ทำให้เด็กเกิดความไม่แน่ใจ ไม่มั่นใจ ซลาดกั้ว และวิตกกังวล ในที่สุดจะกลายเป็นคน
เสียบขีริม แยกตัวและหนีสังคมได้เช่นกัน

4) การชอบเยาะเย้ยถากถางเมื่อเด็กทำผิด ทำให้เด็กไม่มี
ความมั่นใจ คับแค้น และเก็บกด ความรู้สึกเอาไว้ เมื่อมีโอกาสจะแสดงออกในลักษณะ
ก้าวร้าวรุนแรงและเจ้าอารมณ์เพื่อที่จะระบายความคับแค้นนั้นๆ

5) การใช้อำนาจข่มขู่และดุด่า มักจะเกิดจากพ่อแม่ที่มีฐานะ
ไม่ดีการศึกษาต่ำ เมื่อมีอารมณ์โกรธแค้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะหาทางระบายกับลูกๆ ทำให้
เด็กโกรธแค้นและเก็บกดความรู้สึกเอาไว้ เมื่อมาอยู่ที่โรงเรียนจะมีกิริยาก้าวร้าว ชอบ
แก๊ง และแหงนเพื่อน เพื่อชดเชยการกระทำของพ่อแม่ที่เคยโหดร้ายต่อตน

6) การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (ignore) พ่อแม่มักไม่ให้ความสำคัญ
เพราะทำงานมากกว่า จึงไม่มีเวลาให้ลูกๆ เหตุนี้จึงทำให้เด็กกลายเป็นคนขี้อาย
ไม่กล้าพูดกับ คนอื่นเพราะไม่เคยปฏิบัติตนเช่นนั้นกับพ่อแม่ และมักจะทำสิ่งต่างๆ เพื่อ
เรียกร้องความสนใจตลอดเวลา

2.1.3 จำนวนสมาชิกในครอบครัว ถ้าสมาชิกภายในครอบครัวมาก
เกินไปทำให้เกิดการแย่งชิงความรัก เด็กคนใดได้รับความรักก็เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ
เจ้าคิดเจ้าแค้น เก็บกดและมีปัญหาทางอารมณ์ แต่ถ้าครอบครัวใดมีสมาชิกน้อยเกินไป
เช่น มีลูกคนเดียว เด็กก็จะไม่มีเพื่อนเกิดความหวาดกลัว จึงต้องออกจากบ้านไปหาเพื่อน
และมักจะไม่เป็นตัวของตัวเอง ทำอะไรมักยอมตามคนอื่นเสมอ

สรุปลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวโดยมีตัวแปรเกี่ยวกับขนาดของ
ครอบครัวจากผลการวิจัยต่างๆ ดังนี้ (รุ่งทิพย์ พรหมณะ. 2546, หน้า 21 ; อ้างอิงจาก
กุลวรรณ วิทยาวงศรจิ. 2526, หน้า 15)

1) ครอบครัวที่มีลูกคนเดียว ลูกมักได้รับความทุกข์ทรมานจากการให้ความปกป้องมากเกินไป นอกจากนั้นพ่อแม่ยังมีความหวังกับลูกมากด้วย ในอีกลักษณะหนึ่งนั้นพ่อแม่มักมีความสัมพันธ์กับลูกแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบเผด็จการ พ่อแม่ของลูกคนเดียวมีแนวโน้มตามใจลูกมากโดยการให้ สิทธิพิเศษรวมทั้งวัตถุสิ่งของต่างๆ เพราะลูกคนเดียวมักเป็นที่ภาคภูมิใจของพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ลูกคนเดียวมักได้รับความสุขอย่างเต็มที่ โดยปราศจากความขัดแย้งที่บ้านและไม่มีพี่น้องมาทะเลาะเบาะแว้งกันด้วย

2) ครอบครัวขนาดเล็กที่มีลูก 2-3 คน ครอบครัวเล็กมักมีความสัมพันธ์ในลักษณะประชาธิปไตย การควบคุมสมาชิกทำให้สมาชิกมีความมั่นใจในการแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกอย่างมีอิสระครอบครัวขนาดเล็กมักมีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าครอบครัวใหญ่พ่อแม่สามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง ทำให้เด็กเจริญเติบโตอย่างไม่มีปัญหาพ่อแม่มักส่งเสริมความสำเร็จแต่ก็รู้สึกผิดหวังถ้าลูกล้มเหลว ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากใจในครอบครัว

3) ครอบครัวขนาดใหญ่ มีสมาชิกตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป ฉะนั้นจึงต้องมีการควบคุมในลักษณะ เผด็จการ วัยรุ่นในครอบครัวใหญ่มักได้รับการคุ้มครองน้อยกว่าครอบครัวเล็กและเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างลำบาก จึงทำให้ต้องมีการจำกัดในเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจ

2.1.4 ลำดับที่ในการเกิด ลูกคนโต ย่อมเป็นที่ใกล้ชิดสนิทสนม เป็นที่รักและไว้วางใจของพ่อแม่มักจะเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน เพราะได้รับหน้าที่เลี้ยงดูน้องมาก่อน แต่มักจะเอาแต่ใจตัวใจน้อย ลูกคนกลางเกิดมาในขณะที่พ่อแม่ไม่ค่อยเอาใจใส่สัก มักจะเกิด ความอิจฉาและมีนิสัยชอบแข่งขัน ถ้าพบความผิดหวังจะกลายเป็นคนก้าวร้าวรังแกผู้อื่น ลูกคนสุดท้องได้รับการพะเน้าพะนอมาก จึงทำให้ลูกคนสุดท้องปรับตัวไม่ค่อยได้ เอาแต่ใจและมักมีพฤติกรรมไม่สมวัย ลูกคนสุดท้องได้รับการตามใจจนเหลือ แม้จะมีความเชื่อมั่นในตนเองแต่ก็มีความรับผิดชอบน้อย มักจะเอาแต่ใจตัวเสมอ

2.1.5 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่ยากจนมักมีผลต่อพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เนื่องจากครอบครัวที่ขัดสนไม่สามารถหาอาหารและสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อพัฒนาการทางร่างกายของวัยรุ่นได้ ในขณะที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโตขึ้น ร่างกายต้องการอาหารที่มีคุณประโยชน์สูง ซึ่งถ้าระหว่างนี้

วัยรุ่นไม่ได้รับอาหารอย่างสมบูรณ์แล้วอาจทำให้การพัฒนาช้ากว่าปกติ และอาจทำให้สัดส่วนของร่างกายไม่เป็นไปตามปกติด้วย ทางด้านจิตใจนั้น วัยรุ่นที่ครอบครัวมีฐานะยากจนมักจะเป็นคนคิดมาก อิจฉาริษยาคนที่ฐานะดีกว่า อาจผลักดันให้เด็กเกิดนิสัยเป็นคนชอบลักขโมยได้ ทางด้านสังคมนั้นเด็กที่ฐานะยากจนจะไม่สามารถเข้าร่วมสังคมกับเพื่อนฝูงได้ เพราะมักคิดถึงปมด้อยของตนเองและกลัวว่าคนอื่นจะรังเกียจตน ทำให้ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมักเก็บตัวอยู่คนเดียวเงียบๆ การแบ่งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็กในรูปของการอบรมเลี้ยงดูตามฐานะ ทางเศรษฐิกิจมีดังนี้ (รุ่งทิพย์ พรหมณะ. 2546, หน้า 22 ; อ้างอิงจาก กุลวรรณ วิทยาวงศรจ. 2526, หน้า 13)

1) การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่ยากจน พ่อแม่ไม่ค่อยเอาใจใส่ต่อเด็ก ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ต้องทำมาหากิน เด็กมักไม่ค่อยได้รับความรัก ความเมตตา ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสังคม

2) การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวชนชั้นกลาง ครอบครัวประเภทนี้มีเวลาและมีโอกาสให้กับลูกดีกว่าครอบครัวที่ยากจน และมักมีเหตุผลกับลูก

3) การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวชนชั้นสูง จะให้ความเอาใจใส่ดูแลเด็กเป็นอย่างดี แต่บางครั้งอาจจะทำให้เด็กกลายเป็นเด็กนิสัยเสีย เพราะพ่อแม่ไม่กล้าขัดใจ เด็กมักได้ใจ ไม่กลัวใคร

2.1.6 การปกครองบ้าน พ่อแม่ส่วนมากมักจะใช้วิธีการเลี้ยงดูลูกโดยการปกครอง 2 วิธี ได้แก่ แบบอัตตาธิปไตย คือ การใช้กฎเกณฑ์ มีการทำโทษเด็กอย่างรุนแรงเมื่อเด็กประพฤติผิด ส่วนวิธีการที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั้น ได้แก่การให้คำอธิบายและให้เหตุผลเมื่อเด็กทำความผิด การเลี้ยงดูลูกโดยแบบประชาธิปไตยจะเริ่มจากการเลี้ยงดูเด็กอย่างรอบคอบและระมัดระวัง การอบรมเด็กอาจจะเป็นหน้าที่ของแม่หรือพ่อหรือทั้งสองคนก็ได้ พ่อแม่ที่ได้รับการศึกษาดีย่อมเลี้ยงดูเด็กตามวิธีอ่อนน้อมตามมากกว่า ผู้รับการศึกษาน้อย วิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการเลี้ยงดูเด็กนี้จะแตกต่างกันออกไป ในชุมชนที่ต่างกัน พ่อแม่ที่อยู่ในชนบทส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแบบอัตตาธิปไตยมากกว่าพ่อแม่ที่อยู่ในชานเมืองหรือในเมือง ตามปกติแม่มักจะเข้มงวดน้อยกว่าพ่อพ่อแม่ที่มีอายุน้อยส่วนมากมีแนวโน้มในการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากกว่าพ่อแม่ที่สูงอายุ

2.2 สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน

2.2.1 ครู คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอน อบรม และขัดเกลานิสัยของเด็กในสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ครูย่อมมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการควบคุมชั้นเรียน บางครั้งครู

คนหนึ่งเข้าสอนเด็กจะไม่ซุกซน แต่ครูอีกคนเข้าสอนเด็กจะไม่สนใจฟัง และมีพฤติกรรมแปลกๆ ส่วนใหญ่ครูคิดว่าเด็กประพฤติไม่ดีเพราะตัวเด็กและสาเหตุทางบ้าน ครูไม่เคยคิดเลยว่าเพราะตัวครูเอง ที่อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1) ครูสอนไม่ดี ครูบางคนไม่มีการเตรียมการสอน ทำให้บทเรียนน่าเบื่อ กิจกรรมไม่น่าสนใจ หรือไม่มีกิจกรรมใดเลย เด็กวัยรุ่นมักจะทนไม่ได้ที่จะเรียนกับครูที่น่าเบื่อ และจะแสวงหากิจกรรมที่ตื่นเต้นแทน

2) ไม่ยุติธรรม เด็กวัยรุ่นจะแสดงความไม่พอใจออกมาอย่างมาก หากพบว่าครูลำเอียงเลือกที่รักมักที่ชัง รักคนเรียนเก่ง คำว่ากระทบกระเทียบเปรียบเปรยเด็กที่เรียนอ่อน มีการมอบหมายงานที่ไม่เสมอภาคกัน หรือการให้คะแนนไม่ยุติธรรม

3) ครูแต่งกายไม่เหมาะสม เด็กวัยรุ่นมีความสนใจในเรื่องการแต่งกาย เด็กวัยรุ่นต้องการให้ครูของตนแต่งตัวสวยตามสมัยนิยม เด็กจะสังเกตการณ์แต่งกายของครูทุกวันพวกเขาไม่ชอบครูที่แต่งตัวเซย ล้าสมัย ไม่มีสีสัน เพราะไม่มีอะไรน่าสนใจ แต่ครูต้องระมัดระวังการแต่งกายของตนเองให้ดูเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้หญิง ต้องไม่สวมเสื้อผ้าที่ไม่สุภาพ เช่นบางเกินไป สั้นเกินไปหรือสีสันทันตึงจนขาดสะบटा ทำให้เด็กเสียสมาธิในการเรียนและสนใจในการแต่งกายของครูมากกว่าเนื้อหาวิชาที่กำลังเรียน

4) ครูชี้แจงสอน พฤติกรรมที่แสดงเด็กเห็นว่าครูชี้แจงสอน คือ การที่ครูทิ้งห้อง หรือมอบหมายให้ทำงานหรืออ่านหนังสือตามลำพังโดยไม่มีการติดตามผล ทำให้เด็กเบื่อ ขาดศรัทธาและไม่เชื่อฟัง และไม่อยากเข้าชั้นเรียนเมื่อถึงเวลาเรียน

5) ครูเจ้าอารมณ์ ครูที่ใช้อารมณ์กับเด็กด้วยการดูต่ำว่ากล่าว มีอารมณ์โกรธแค้นไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ หงุดหงิดง่าย พฤติกรรมเช่นนี้เป็นผลทำให้เด็กไม่ยอมเรียน แสดงกิริยาก้าวร้าวและพยายามขัดขืนคำสั่งครูทุกวิถีทาง

6) การไม่ยอมรับของครู ครูบางคนไม่มีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กวัยรุ่น ไม่มีความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับเด็ก แต่จะพยายามให้เด็กปรับตัวเข้าหาครู เข้ากับระเบียบและกฎเกณฑ์ของโรงเรียนที่กำหนดไว้เท่านั้น

7) ครูไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญแก่เด็ก ครูคิดว่าตนเองสำคัญที่สุดเด็กต้องเชื่อฟังตามคำสั่งของครูโดยไม่ฟังความคิดเห็นของเด็ก ครูประเภทนี้นิยมใช้การตำหนิและลงโทษเด็กเมื่อเด็กไม่มีพฤติกรรมที่ตรงกับความต้องการของครู

2.2.2 ระบบการจัดการเรียนการสอน

1) การปกครองชั้นเรียนแบบเผด็จการ เนื่องจากครูเป็นคนเอาใจตนเอง

ชอบใช้อำนาจจนเกินเหตุ เช่น เด็กล้อเลียนครู แทนที่จะลงโทษด้วยเหตุผล ครูกลับใช้อำนาจโดยการผลักเด็กกระแทกกับผนังห้อง คำว่า ชูกรรโชก จะไล่ออกจากโรงเรียน แต่ครูไม่เคยสืบหาสาเหตุหรือตั้งปัญหาถามตนเองเลยว่า เพราะเหตุใดเด็กจึงทำเช่นนั้น การใช้อำนาจจนเกินเหตุจะทำให้เด็กมีความโกรธแค้นเก็บกด ไม่ยอมรับผิด และมักจะแสดงออกกลับหลัง เช่น ทบกระຈກห้องเรียนในวันหยุด รื้อค้นโต๊ะครู ขโมยของครูเพื่อเป็นการแก้แค้น ฯลฯ

2) การปกครองที่เข้มงวดกดขี่จนเกินไป เช่น ให้ส่งการบ้านตามเวลาที่กำหนด ให้งานยากและมากเกินไป กำหนดกิจกรรมให้ทำโดยไม่คำนึงถึงความต้องการและความสนใจ ทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ เพราะไม่สามารถทำได้สำเร็จทันเวลาได้ทุกครั้ง ทำให้เกิดความไม่กล้าไม่มั่นใจเพราะทำอะไรผิดนิดหน่อยก็โดนลงโทษ ทำให้เด็กมีปฏิกริยาก้าวร้าวในสถานการณ์ที่เด็กทนไม่ได้

3) การปกครองตามสบาย เด็กจะเรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้ เวลาสอนเด็กจะฟังหรือไม่ฟังครูก็ไม่สนใจ ครูตั้งใจสอนอย่างเดียว ครูบางคนก็ปล่อยปละละเลยไม่ค่อยสนใจ เมื่อเด็กทำผิดก็ไม่ลงโทษหรือดูว่า เพราะถือว่าเด็กสมัยใหม่ไม่ต้องบังคับเขี่ยนตี การปกครองเช่นนี้ทำให้เด็กขาดความเป็นระเบียบ ชุกชุน ชอบเข้าหาหยิ่งเพื่อนจนเด็กในชั้นเรียนได้รับความเดือดร้อน

2.3 สภาพแวดล้อมทางสังคม ของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ เพื่อน และสื่อที่ไม่เหมาะสม

2.3.1 กลุ่มเพื่อน มีความหมายต่อเด็กวัยนี้มาก และมักจะเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นขาดไม่ได้ ในการทำอะไรทุกอย่างมักต้องอาศัยเพื่อน มีอะไรมักจะเล่าให้เพื่อนฟังหรือขอความเห็นของคำปรึกษาและปรับทุกข์ร้อนของตนมากกว่าจะหันไปหาพ่อแม่ เพราะมักจะคิดว่าพ่อแม่ไม่เข้าใจตัวเองพอ หรือพูดกันไม่รู้เรื่อง เวลาไปเที่ยวก็อยากไปกับเพื่อนมากกว่าไปกับพ่อแม่ เพราะ สนุกสนานกว่าและไม่ต้องระมัดระวัง วัยรุ่นโดยทั่วไปมักจะมีความรักดีต่อกัน ปัญหาจึงปรากฏเสมอว่า ถ้าหากไปรวมกับกลุ่มเพื่อนไม่ดีก็อาจจะนำไปในทางที่เสียหาย แม้เด็กบางคนจะไม่อยากทำอะไรที่ไม่ดี แต่เมื่อเพื่อนพูดสบประมาท หรือกลั้วเพื่อนโกรธจนไม่ยอมปรับตนเข้าเป็นเพื่อน ก็อาจจะทำอะไรที่ไม่ดีไปด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะคอยดูแลว่า ลูกตนไปคบกับเพื่อน ประเภทใดโดยพยายามชักจูงชี้แจงอย่าง ละมุน-ละม่อมว่า เพื่อนที่เขาคบนั้นเป็นบุคคลประเภทใดและมีผลต่อชีวิตเขาอย่างไร โดยใช้วิธีการที่วัยรุ่นเชื่อว่าเป็นความคิดของเขาเอง เพราะการหักหาญน้ำใจ

เด็กบางคนมีแต่จะทำให้เกิดการเอาชนะคะคานขึ้น

2.3.2 สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มียุทธพิพลต่อเด็กมาก โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น เพราะเด็กวัยนี้ ชอบเลียนแบบ และแสวงหาสิ่งแปลกใหม่และน่าตื่นเต้น โดยไม่คำนึงถึงว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ สื่อมวลชนต่างๆ มียุทธพิพลต่อเด็กเป็นอย่างมาก เพราะการเสนอข่าวสารเรื่องราวต่างๆ มักเป็นไปในทำนองยั่วยุให้เด็กแสดงพฤติกรรมเด่นๆ เช่น กลุ่มวัยรุ่นปล้นธนาคาร เด็กมีความรู้สึกถ้าตนเองทำบ้างก็จะเป็นพระเอกเหมือนกับพระเอกในหนัง ภาพลามกยั่วยุ กามารมณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ง่ายกว่าวัยอื่นๆ

2. ลักษณะของพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์

การศึกษาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนนั้น พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนโดยมากนั้นมักศึกษามุ่งเน้นกันในเรื่องของการแสดงออกโดยทั่วไปของนักเรียนขณะอยู่ในห้องเรียนและเรียนวิชาต่างๆ ลักษณะนิสัยทางการเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งความเอาใจใส่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า พฤติกรรมทางการเรียนที่พึงประสงค์ 10 ประการ (โครงการปฏิรูปการฝึกหัดครู, อ้างถึงใน ศึกษารวณ ทาวงศ์. 2548, หน้า 16) ได้แก่

1. มีสมาธิตั้งใจ
2. มีปฏิกริยาโต้ตอบ
3. กระตือรือร้น
4. สนใจใคร่รู้
5. ประพฤติดี
6. ชยันขันแข็ง
7. กระฉับกระเฉง
8. รู้สึกมั่นคงปลอดภัยไม่วอกแวก
9. สงบเยือกเย็น
10. เรียนเก่ง

3. ลักษณะของพฤติกรรมการเรียนที่ไม่พึงประสงค์

จรรยา ธนาทิพย์ (2546, อ้างถึงใน ศึกษารวณ ทาวงศ์. 2548, หน้า 19) ได้กล่าวถึงร่างหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการปฏิบัติงานของพนักงานและเจ้าหน้าที่ตาม

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ในการดูแลพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนนักศึกษา 16 กระทง ได้แก่

1. แต่งกายฝ่าฝืนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการหรือระเบียบสถานศึกษา
2. นักเรียนดัดผม ทำสีผมผิดธรรมชาติหรือไว้ผมยาวจนผิดระเบียบ
3. เที้ยวเร่ร่อนนอกสถานศึกษาในเวลาเรียน และหลบหนีการเรียน
4. ลักทรัพย์หรือทำลายทรัพย์สินของโรงเรียนหรือสาธารณสมบัติ
5. แสดงกิริยาวาจา หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่สุภาพ
6. มั่วสุมและก่อความเดือดร้อนรำคาญ
7. เล่นการพนัน
8. เที้ยวเตร่ตอนกลางคืน ระหว่าง 4 ทุ่ม ถึง ตี 4
9. สูบบุหรี่ ดื่มสุรา หรือเสพของมึนเมา สารเสพติด
10. เข้าไปในสถานบริการ
11. เข้าไปในสถานที่ที่มีการแสดงที่ไม่เหมาะสมกับนักเรียน
12. เข้าไปในสถานค้าประเวณี
13. ประพฤติตนทำนองชู้สาว
14. มีวัดถูระเบิด หรือมีอาวุธติดตัว
15. ทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายผู้อื่น
16. ช่มชู้ บังคับ ชื่นใจ เรี่ยไรตามสถานที่ต่างๆ

สำหรับโรงเรียนในประเทศไทยนั้นจำนวนเด็กเหล่านี้ไม่เป็นที่ทราบแน่นอน บางโรงเรียนมีมาก บางโรงเรียนก็มีน้อยขึ้นอยู่กับสภาพของชุมชน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและผู้ปกครอง รวมถึงมาตรฐานของโรงเรียนเป็นที่สำคัญ เราสามารถทราบได้ว่าเด็กคนใดมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยการสังเกตพฤติกรรมบางประการของเด็ก ดังต่อไปนี้

1. ฝ่าฝืนคำสั่งครู
2. ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับโรงเรียน
3. ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน
4. ล้อเลียนเพื่อนเพื่อความสนุกสนานของตนเอง
5. ชกต่อย และรังแกเพื่อนร่วมชั้นที่เล็กกว่า
6. ส่งเสียงดังและเสียงหัวเราะเป็นที่รำคาญ

7. เคลื่อนไหวอยู่เสมอ อยู่นิ่งเฉยไม่ได้
8. มีอาการซึมเศร้า
9. ชอบเก็บตัว เงียบขรึมไม่คุยกับใคร
10. ซื่อายไม่กล้าสู้หน้า ไม่กล้าพูดคุยกับครูและเพื่อน
11. ปลีกตัวออกจากสังคม

ลักษณะเห็นได้ชัดเจนบ่อยๆ ในโรงเรียนได้แก่ การก้าวร้าว ซึ่งอาจจะเป็น การก้าวร้าวต่อครู หรือต่อเพื่อน กล่าววาทจาหยาบค้าย การหาเรื่องชกต่อยกัน หนีเรียน ไม่ส่งงาน ไม่ชอบทำงานที่ได้รับมอบหมาย ผลการเรียนต่ำ ฯลฯ เป็นต้น

จากการสำรวจปัญหาสาเหตุและวิธีแก้ไขปัญหาของนักเรียนและนำปัญหาต่างๆ เหล่านี้มาจัดหมวดหมู่ของปัญหาที่มีลักษณะร่วมกัน ดังนี้ (ปรีชา วิหคโต, 2532 หน้า 707 – 708 อ้างถึงใน ธิดาวรรณ ทาวงศ์. 2548, หน้า 22)

1. พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนได้แก่ การไม่ทำการบ้าน เกียจคร้าน ไม่ทำงานที่มอบหมาย ไม่รับผิดชอบงานที่มอบหมาย ไม่สนใจเรียน ไม่ชอบวิชาที่เรียน สอບตกເສມອ เป็นต้น
2. การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับครู เช่น ไม่เชื่อฟังคำสั่งครู พุดก้าวร้าวต่อหน้าครู นินทาครู เป็นต้น
3. พฤติกรรมก่อกรวนชั้นเรียน เช่น รบกวนชั้นเรียนโดยการคุยกันกับเพื่อน เดินไปเดินมาในห้องเรียน ร้องเพลง ผีวปากเสียงดัง เป็นต้น
4. ปัญหาสุขภาพ เช่น เจ็บป่วยบ่อยๆ ร่างกายพิการหรือผิดปกติ
5. พฤติกรรมทางบุคลิกภาพ ได้แก่ เก็บตัว ซึม และเหงา ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ยาก ตกใจง่าย หวาดกลัว ชอบแสดงตัว
6. พฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่ การทะเลาะวิวาท ทำลายสิ่งของ พกอาวุธ มาโรงเรียน อารมณ์ฉุนเฉียว เป็นต้น
7. พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอื่นๆ เช่น หนีเรียน ขาดเรียนบ่อย ทำผิดวินัย โรงเรียน ทำผิดเกี่ยวกับทางเพศ สูบบุหรี่ สูบกัญชา ดื่มสุรา แต่งกายไม่ถูกระเบียบ ลักขโมย พุดปด เป็นต้น

4. ลักษณะพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นที่มีปัญหา

ไพบูลย์ บุญลือ (2551 หน้า 10) ได้อธิบายถึงลักษณะของวัยรุ่นที่เป็นปัญหาว่ามาจากสิ่งต่อไปนี้

1. เกิดจากตัวของเด็กเอง คือ สภาพร่างกายและปัญหาส่วนตัว อาจจะมาจกสิ่งต่อไปนี้

1.1 อาหาร การขาดอาหารหรือไม่มีเพียงพอทำให้อารมณ์หงุดหงิด

1.2 ปัญหาโรคทางกาย ถ้าร่างกายไม่แข็งแรงจะมีผลต่อพัฒนาการด้านอื่นๆเป็นอุปสรรคต่อการเรียน

1.3 ความพิการ หรือบกพร่องทางบุคลิกภาพ เช่น การไม่สมประกอบทำให้เกิดปมด้อย และสร้างพฤติกรรมที่เป็นปัญหาๆได้

1.4 เด็กที่เป็นปัญหาพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ มีวุฒิภาวะต่ำ มีปัญหาทางด้านการปรับตัว จะสร้างความกดดันให้กับเด็ก ทำให้เกิดความคับข้องใจ กลายเป็นคนคิดมาก ห้วนไหวต่อคำวิจารณ์เมื่อถูกตำหนิ มักแสดงกิริยาต่อต้านสูง

1.5 ความกดดันและความผิดปกติของอารมณ์เพศ ครอบครั้วที่กวดขันสอนให้สำรวมตนต่อเพศตรงข้าม แต่ถ้าอยู่ในที่ลับตาคน คนเหล่านี้อาจกระทำผิดทางเพศได้ง่าย

2. เกิดจากการถูกบีบคั้นทางใจ ซึ่งสาเหตุมาจากครอบครั้วและสังคมรอบตัวที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1 สภาพครอบครั้วยุ่งเหยิง หรือครอบครั้วแตกแยก

2.2 ถูกบีบคั้นจากเรื่องอื่นๆ นับจากพ่อแม่ไม่มีเวลา ไม่เอาใจใส่ลูก ครุมีลักษณะที่นักเรียนไม่กล้ารับทุกข์ กิจกรรมของโรงเรียนที่เคร่งครัดจนเกินไป โรงเรียนมีการเก็บเงินหุยมหุยมจากนักเรียนจนเกิดปัญหา การเข้ากลุ่มเพื่อนมีการชักนำในทางที่ผิด

3. สภาพแวดล้อมที่เด็กได้รับ สภาพที่ตั้งของบ้าน โรงเรียน เด็กขาดตัวอย่างที่ดีและถูกชักนำไปในทางที่เสื่อมเสีย

4. กลุ่มเพื่อนๆ เป็นสาเหตุสำคัญของการกระทำผิดได้มาก

5. สภาพเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจของชุมชน และครอบครั้วที่ทรุดโทรมทำให้เป็นมูลเหตุใหญ่ของการกระทำผิดของวัยรุ่น เนื่องจากไม่สามารถหาสิ่งสนองความต้องการได้เพียงพอ

6. สื่อมวลชนประเภทต่างๆ ไม่ได้มีการควบคุมอย่างจริงจัง มีสิ่งยั่วยุชักนำให้ประพฤติในทางที่ไม่เหมาะสมและมีอิทธิพลสูง

อาจสรุปได้ว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นมีสาเหตุหลักเกิดจาก 2 ปัจจัย คือปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนเอง และปัจจัยภายนอกตัวนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญของโรงเรียนที่จะต้องจัดให้นักเรียนเพื่อรองรับกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่อาจทำให้นักเรียนเกิดปัญหาจากการปรับตัวไม่ได้และส่งผลถึงปัญหาด้านอื่นๆ ของนักเรียนตามมา ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2549 หน้า 4) ได้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและครูทุกคน ฯลฯ มีส่วนร่วม และสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2548 ก หน้า 76) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า เพื่อให้โรงเรียนมีระบบคุณภาพในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นไปอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ โดยมีฝ่ายปกครอง งานแนะแนว งานอนามัย งานโภชนาการ และทีมคณะครูที่ปรึกษาที่มีความรู้ มีทักษะ เจตคติในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีทักษะชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และเพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนที่มิต่างกัน ร่วมกัน โดยผ่านการทำงานที่มีระบบ พร้อมด้วยเอกสารหลักฐานการปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบติดตามและประเมินได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 หน้า 3) ได้ให้แนวคิดหลักในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือ ทั้งด้านการป้องกัน แก้ปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำเร็จของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะช่วยวางพื้นฐานและแนวทางในเรื่องต่อไป

3. การปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหารและครูอาจารย์ ให้ไปสู่ความรับผิดชอบที่จะดูแลพัฒนาการของนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม
4. การวางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่า นักเรียนทุกคนมีครูอย่างน้อยหนึ่งคน ที่จะดูแลทุกสุขให้อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
5. การสนับสนุนให้ครู อาจารย์ ได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้การดูแลทางโรงเรียน และชุมชนเชื่อมประสานกัน
6. การส่งเสริมให้ผู้ปกครองรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย ที่จะช่วยเหลือกันเฝ้าระวัง ดูแลบุตรหลาน
7. การประชาสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชนและผู้ชำนาญในสาขาต่างๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและการรับช่วงแก้ไขและส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ ในด้านกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2549 หน้า 35) ได้เสนอการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน คือ กิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมการคัดกรอง กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา กิจกรรมการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขและ กิจกรรมการส่งต่อ กระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถอธิบายรายละเอียดต่างๆ ของกิจกรรมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ดังนี้

7.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาป้องกันและแก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ปัญหา นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดน้อยที่สุด

7.2 การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษา ได้จัดทำขึ้น สถานศึกษาควรมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่ม

นักเรียนร่วมกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ ความรุนแรงหรือความถี่ขนาดไหนจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา

7.3 การส่งเสริมและการพัฒนา

การส่งเสริมและการพัฒนานักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพมีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา กลับมากลับมามีพฤติกรรมที่ดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง

7.4 การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา นั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ให้นักเรียนมีหลายเทคนิควิธีการ เช่น การให้การปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การติดตามดูแลช่วยเหลือ เป็นต้น

7.5 การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ตามกระบวนการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่มีปัญหาอย่างต่อเนื่อง การช่วยเหลือ หรือ ช่วยเหลือแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน กรณีที่มีเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาสก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ นักเรียนได้รับการส่งเสริม พัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น

การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหานักเรียน

การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหานักเรียน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และการคัดกรองนักเรียน ซึ่งหากครูที่ปรึกษา / ครูประจำชั้นพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะให้ความ

ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับลักษณะของปัญหาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพและเป็นคนดีของสังคมต่อไป การจัดกิจกรรมป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหานักเรียนในการจัดกิจกรรม ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นควรให้ความเอาใจใส่นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มที่มีปัญหานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคมและประเทศชาติ การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหานักเรียนมีเทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย เช่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, กรมสุขภาพจิต, 2547, หน้า 100 – 129)

1. กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น

ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมการพบพ่อครูแม่ครู
- 2) กิจกรรมการอบรมคุณธรรม จริยธรรม
- 3) กิจกรรมการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง
- 4) กิจกรรมดนตรีพาเพลิน
- 5) กิจกรรมกีฬานอกเวลา
- 6) กิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียน

ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กิจกรรมการพบพ่อครูแม่ครู

กิจกรรมพบพ่อครูแม่ครูเป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการดำเนินงานในระบบครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงกิจกรรมพบพ่อครูแม่ครูดังนี้

วัชรวิทย์ ทรัพย์มี (2538, หน้า 98 อ้างถึงใน สุรินทร์ วาจาสิทธิ์, 2548, หน้า 36) ให้ความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมโฮมรูม หรือกิจกรรมพบพ่อครูแม่ครูว่า การจัดกิจกรรมพบพ่อครูแม่ครูจะได้ผล จะต้องมี การเตรียมการโดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาคควรจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้และการจัดกิจกรรมจะต้องคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญโดยการจัดทำแบบสอบถาม สรรวจความต้องการของนักเรียนระดับต่าง สำหรับหัวข้อที่ได้มาจากการสำรวจ ครูอาจเพิ่มเติม ปรับปรุงได้ตามสถานการณ์

แมคโควิน (McKown, 1980 หน้า 851 อ้างถึงใน สุรินทร์ วาจาสิทธิ์, 2548, หน้า 36) กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรม การพบพ่อครูแม่ครูไว้ดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษาและนักเรียน มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด นักเรียนจะเกิดความรู้สึกปลอดภัยทางจิตใจ เนื่องจากมีครูที่ปรึกษาเป็นพี่เลี้ยง
2. เป็นการเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนให้มีความองกงามทางด้านต่างๆ เพราะเวลาพบพ่อครูแม่ครูจะเป็นช่วงที่ครูที่ปรึกษาและนักเรียนมีความใกล้ชิดกัน ปรึกษาหารือกัน เช่น แนะนำวิธีเรียนที่ดี การปรับปรุงบุคลิกภาพ การปรับตัวให้เข้ากับสังคม การปรึกษาหารือ
3. เป็นการช่วยบริหารโรงเรียนโรงเรียนให้เกิดผลดี เพราะช่วงเื่องพบพ่อครูแม่ครู ครูที่ปรึกษาได้ชี้แจงระเบียบของทางโรงเรียน ข้อบังคับและประกาศกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน ทำให้ทราบความเคลื่อนไหว รู้เท่าทันข่าวสารที่เกิดขึ้นในสถาบัน
4. เป็นการช่วยงานแนะแนวของทางโรงเรียนให้เกิดผลประโยชน์อย่างจริงจัง ทั้งด้านการเรียน เรื่องส่วนตัวและสังคม

จากที่กล่าวมาแล้วชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมพบพ่อครูมีความสำคัญกับการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาเป็นอย่างมาก เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น เป็นวัยแห่งการปรับตัว เป็นวัยแห่งปัญหาและเป็นวัยที่มีความเครียดทางอารมณ์ ครูที่ปรึกษาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด มีโอกาสที่จะพบปะพูดคุย คอยอบรมสั่งสอน แนะนำให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในทุกๆ วัน ทุกๆ โอกาส

กิจกรรมพบพ่อครูแม่ครู เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม โดยใช้สถานที่จัดเป็นภายในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษา ที่นักเรียนรักและเคารพ ซึ่งเปรียบเสมือนคุณพ่อและคุณแม่ ส่วนนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกันซึ่งเป็นประหนึ่งลูก เพื่อให้ นักเรียนรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การแต่งกายให้ถูกต้องตามระเบียบ และการมีมารยาทที่เหมาะสมโดยใช้วิธีการอบรมให้ความรู้และการปฏิบัติจริง

1.2 กิจกรรมการอบรมคุณธรรม จริยธรรม

สมชาย ศิริมาลัยรักษ์ (2547, หน้า 18) กล่าวว่า การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรมนั้น นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการ

ดำรงชีวิตของมนุษย์เรา ถือว่าเป็นการปลูกฝังสิ่งที่ดีที่งามให้กับนักเรียน โรงเรียนจะต้องแนะนำนักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตรง ให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในโรงเรียนในตนเอง โดยเฉพาะการมีวินัยในนัยตนเองนั้น

กรมสามัญศึกษา(2536, หน้า 25 อ้างถึงใน สมชาย ศิริมาลัยรักษ์, (2547, หน้า 18) เน้นถึงคุณธรรมเรื่อง ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู รับผิดชอบ ฟังตนเอง มีวินัย วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มี 3 วิธีหลักคือ

วิธีที่ 1 การสอนสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ หรือสอนสอดแทรก ในการนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรม หรือ เนื้อหา

วิธีที่ 2 การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง เช่น การใช้ชุดการสอน การอบรมหน้าเสาธง การเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม หรือสอนในรายวิชาที่มีเนื้อหา ด้านคุณธรรมจริยธรรม หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมที่ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

วิธีที่ 3 การบูรณาการวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โดยจัด กิจกรรมภายในโรงเรียน จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนหรือร่วมกับชุมชน

วิศิษฐ์ หมายดี (2541, หน้า 44 อ้างถึงใน สมชาย ศิริมาลัยรักษ์, 2547, หน้า 19) การส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนเกี่ยวกับวินัยในโรงเรียนจะต้องจัดทำให้ สอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ การส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม จะต้องจัดทำในรูปแบบต่างๆ และจะต้องทำให้ มีความยืดหยุ่นมากที่สุด เพราะนักเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา เป็นผู้อยู่ในวัยรุ่น ยังขาด ความรอบคอบในการตัดสินใจในทุกๆ ด้าน การพยายามให้นักเรียนปฏิบัติตามเกณฑ์ต่างๆ จึงต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งนอกจากนี้จะต้องหากิจกรรมหรือแนวทางอื่นๆ เพื่อโน้มน้าวให้นักเรียนได้เห็นถึงความจำเป็นในการประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบด้วยความ ภาคภูมิใจ

สรุป การส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารและการปฏิบัติงานปกครองนักเรียน ซึ่งจะต้องทำ กันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความรัก ความศรัทธา มีจิตสำนึกที่ดี มองเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เป็นการส่งเสริมการมีวินัยในตนเอง มีวินัยต่อสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สามารถป้องกัน แก้ไข ควบคุม พัฒนา

ตนเองได้ตามสภาพและความเหมาะสมในการแก้ปัญหาด้านต่างๆ

1.3 กิจกรรมการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง

อาภา จัทรสกุล (2528, หน้า 253-255 อ้างถึงใน สงวนศรี แคนสา ,2551, หน้า 71-72) ได้กล่าวถึงลักษณะของการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ไว้ดังนี้

1. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ปฏิเสธเรื่องการเจ็บป่วยเกี่ยวกับโรคประสาท โรคจิต วิธีให้คำปรึกษาแบบนี้ไม่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยทางจิต เพราะเชื่อว่าการเจ็บป่วยทางจิต หรือโรคประสาทก็คือ ความไม่รับผิดชอบ การมีสุขภาพจิตดี ก็คือการมีความรับผิดชอบ
2. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมในปัจจุบันมากกว่าความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติและความเชื่อ เมื่อพฤติกรรมเปลี่ยน ทัศนคติและความรู้สึกจะเปลี่ยนตาม
3. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ให้ความสำคัญในสภาวะปัจจุบันไม่ใช่อดีต เพราะอดีตของบุคคลเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้คือปัจจุบันและอนาคต อดีตจะนำมากล่าวถึงการให้คำปรึกษาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในปัจจุบัน โดยผู้ให้คำปรึกษาต้องพยายามค้นหาความมุ่งหมายในชีวิตของรับคำปรึกษาในสภาวะปัจจุบัน ตลอดจนความกลัว ความวิตกกังวล และค่านิยมต่างๆของผู้รับคำปรึกษามีอยู่ การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่มุ่งให้ผู้รับคำปรึกษาพัฒนาไปได้อย่างเต็มศักยภาพ จึงเน้นที่ตัวบุคคลไม่ใช่เน้นที่ปัญหาเท่านั้น
4. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ให้ความสำคัญต่อการประเมินค่านิยม โดยผู้รับคำปรึกษาประเมินพฤติกรรมตนเองว่า การมรมีพฤติกรรมดังกล่าวนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชีวิต เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมย่อมมีขึ้นได้ยาก ถ้าผู้รับคำปรึกษาไม่สำรวจพฤติกรรมตนเองและยอมรับเสียก่อนว่าพฤติกรรมต่างๆ นั้นเป็นผลสู่ความล้มเหลว ฉะนั้นถ้าต้องการประสบความสำเร็จ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
5. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ไม่เน้นการถ้อยโยง (Transference)
6. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ไม่ให้ความสำคัญต่อจิตไร้สำนึก

7. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ไม่ใช่วิธีการลงโทษ

เพราะการลงโทษไม่ใช่วิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

8. การให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง เน้นถึงความสำคัญของ

ความรับผิดชอบ การเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องไปตลอดชีวิต ส่วนสำคัญก็คือ บุคคลต้องเรียนรู้ที่จะรู้สึกถึงความสามารถ ความมีคุณค่าของตัวเอง เมื่อเขาทำสิ่งที่ถูกต้องและเรียนรู้ที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง เมื่อเขาทำสิ่งที่ผิดทัศนคติ วิธีการดำเนินชีวิตบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาจึงเปรียบเสมือนครูผู้สอนผู้ที่มารับคำปรึกษา ให้สำรวจการใช้ชีวิตของเขาในแต่ละวัน สอนให้เขาวางแผนที่จะนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ลงมือปฏิบัติตามความเป็นจริง และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

1.4 กิจกรรมดนตรีพาเพลิน

เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นนอกเหนือจากเวลาในการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นการลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงของวัยรุ่น ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์ เป็นต้น

ในวัยรุ่น อาการซึมเศร้าที่พบส่วนใหญ่เป็นความวิตกกังวลต่อการแยกจาก (separation anxiety) ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น จะพบปัญหาพฤติกรรมต่อต้าน (antisocial) ก้าวร้าว คือ ไม่เชื่อฟัง เกียจ แสดงกิริยาอาละวาด การเรียนตกเนื่องจากขาดสมาธิในการเรียน ไม่อยากทำอะไร และไม่ รู้สึกสนุกกับการทำอะไร มีความคิดว่าตัวเองเจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลา (hypochondria cal ideas) มีอาการยึดอัด แน่น เจ็บหน้าอก มีความคิดที่จะฆ่าตัวตายสูง ผู้หญิงจะเกิดอาการซึมเศร้ามากกว่าผู้ชาย ๒ เท่า เชื่อว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมน เช่น การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ การแท้ง ภาวะหลังคลอด เป็นต้น ถ้าเป็นในวัยผู้ใหญ่ อาจเกิดจากความเครียดที่ต้องรับผิดชอบต่องานทั้งในบ้านและ นอกบ้าน แม้อาการซึมเศร้าในผู้ชายจะพบน้อยกว่าในผู้หญิงแต่อัตราการฆ่าตัวตายจะสูงกว่า และมีความสัมพันธ์กับอัตราการเกิดโรคหัวใจสูง แม้วัยนี้จะมีความเข้าใจกับสิ่งต่างๆ มากขึ้น แต่ความบีบคั้นทางสังคม ค่านิยม ความรับผิดชอบ ปัญหาต่างๆ ที่รุ่มล่อมก็ทำให้เกิดภาวะของอาการซึมเศร้าได้มากเช่นกัน ผู้ที่มีอาการซึมเศร้านักจะใช้ยาเสพติดและสุราเป็นตัวแก้ไข บางคนก็มุ่งทำงานหนัก แม้อาจจะไม่มีความรู้สึกสิ้นหวังหรือท้อแท้ แต่จะหงุดหงิดง่าย โกรธง่าย

การนำดนตรีไปใช้เพื่อบำบัดความเครียด อาการซึมเศร้า หรือแม้กระทั่งผู้ป่วยทางจิตเวชนั้น ต้องกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมกับรูปแบบกิจกรรม การเปิดเพลงต้องไม่ดังหรือเบา (dynamic) จนเกินไป เสียงดังจะกระตุ้นอารมณ์ และการทำงานของต่อมไร้ท่อ (endocrine gland) และสัมพันธ์กับระบบประสาทซิมพาเทติก (sympathetic เป็นระบบประสาทอัตโนมัติที่มีผลทำให้เกิดอาการความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็วขึ้น ใจสั่น เหงื่อออกมาก เลือดไหลเวียนเลี้ยงผิวหนังลดลง) ในขณะที่เสียงเบาจะช่วยลดความรู้สึกตึงเครียดในใจ ทำให้รู้สึกสบาย สงบ และเกิดสมาธิ รวมทั้งยังสร้างระเบียบในใจ ทำให้สามารถควบคุมตนเองให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ได้

ดนตรี นอกจากจะทำให้ผู้รับการบำบัดเกิดสมาธิ มีอารมณ์ มีความรู้สึกที่สบายใจแล้ว ยังเบี่ยงเบนความคิดจากเรื่องราวที่เครียดหรือกังวลอยู่ ไปสู่ความคิดใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์และเอื้อประโยชน์ต่อการปรับปรุงตนเองให้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้ ถึงแม้ว่ายังไม่มีผลการวิจัยที่ชี้ชัดลงไปว่า สิ่งใดในดนตรีที่ทำให้ผู้รับการบำบัดมีอาการดีขึ้น เหมือนเช่นการรักษาด้วยยาที่สามารถระบุคุณลักษณะทางวิทยาศาสตร์ที่ออกฤทธิ์โดยตรงต่ออวัยวะของร่างกายได้ แต่ส่วนหนึ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ ดนตรีมีผลทางด้านจิตใจ และสามารถเป็นสื่อเชื่อมโยงอำนาจที่อยู่เหนือจิตใจมนุษย์ ทั้งนี้เพราะดนตรีเป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากสติปัญญา เพื่อตอบสนองอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์เอง

ดนตรีบำบัด จึงไม่ได้มีประโยชน์เพียงแค่รักษาร่างกายของมนุษย์เราเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการรักษาอารมณ์และจิตวิญญาณของมนุษย์ให้ดีขึ้น และมีความสุขมากยิ่งขึ้นอีกด้วย (นันทิตา จันทรางศุ, สำนักงานโครงการสนับสนุนนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล)

1.5 กิจกรรมที่พานอกเวลา

เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนา นักเรียนในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยใช้เวลาที่นอกเหนือจากการเรียนมาจัดกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนที่ที่สนใจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันรวมทั้งเป็นการสร้างความสามัคคีกันในกลุ่มนักเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน รวมถึงลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัว of นักเรียน

สังคมในปัจจุบันมีสภาพเปลี่ยนแปลงไป บรรยากาศแห่งความอบอุ่น เป็นมิตรเอื้ออาทรต่อกันและความปลอดภัย ที่เคยมีเริ่มจางหายไปจากสังคมไทยทุกฝ่ายยิ่ง

มีความห่วงใยเมื่อเห็นภาพเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม อยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ สภาพดังกล่าวจะโทษเยาวชนกลุ่มนั้นเพียงอย่างเดียวคงไม่ถูกต้องนักผู้ใหญ่และผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ ส่วนคงต้องมีส่วนรับผิดชอบร่วมกันเพราะสังคมวางหลุมพรางสร้างสถานการณ์ให้เด็กและเยาวชน ก้าวถลาลึกเข้าไปในวังวนอบายมุขโดยไม่รู้ตัว จนรัฐบาลต้องนำเอาการจัดระเบียบสังคมออกมาใช้บังคับในความเป็นจริงมาตรการดังกล่าว น่าจะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เพราะยังมีองค์ประกอบอีกหลายๆ อย่างที่น่าจะต้องนำมาปรับปรุงด้วย

แนวทางอย่างหนึ่งที่อาจจะถูกมองข้ามไปเห็นว่ามันไม่สำคัญเป็นเรื่องใกล้ตัวหรือถูกมองว่าเป็นเรื่อง เล่นๆ จนทำให้เห็นว่ามีคุณค่าน้อยเกินไป แนวทางดังกล่าวคือการเล่นของเด็กหรือการกีฬาซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์เราตั้งแต่วัยเด็กเป็นต้นมา

คำถามคาใจของคนทั่วไปว่า “เด็กเล่นกีฬาแล้วดีจริงหรือ?” การเล่นหรือกิจกรรมกีฬามีคุณค่าสำหรับผู้เข้าร่วมอย่างไร? อันที่จริงคำตอบนั้นมันอยู่ในตัวมันเองอยู่แล้วอย่างที่เรารู้โดยทั่วไปว่าเล่นกีฬาแล้วจะได้ประโยชน์ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ หากบุคคลใดเข้าใจอย่างผิวเผินย่อมเห็นว่า มี คุณค่าน้อยมาก อาจจะชัดเจนในบางเรื่องเช่น สุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงขึ้นอารมณ์แจ่มใสสนุกสนานร่าเริงมากกว่าแต่คุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นกีฬามีอีกมากมายถ้าสามารถเข้าถึงแก่นแท้จริงๆ

การเล่นและการกีฬาช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลที่สังคมต้องการได้อย่างแยบยลโดยเด็กและเยาวชนมีความพร้อมและอยากเล่นหรือร่วมกิจกรรมกีฬานั้นตามธรรมชาติเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว พวกเขาเหล่านั้นมีความต้องการและสนับสนุนสนับสนุนกับการเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีการยอมรับ ตั้งใจกระทำกิจกรรมดังกล่าวและจะซึมซับเอาสิ่งดีมีประโยชน์และมีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิตในหลายๆ คุณสมบัติอย่างที่คุณต้องการดังนี้

การเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นและกีฬาทำให้สมาชิกของกลุ่มต้องปรึกษาหารือร่วมกันตัดสินใจเลือกกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยกัน ซึ่งส่งเสริมให้พัฒนาด้านประชาธิปไตยในการลงมติ การแสดงถึง การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีนอกจากนั้นยังส่งเสริมการพัฒนาด้านการบริหารการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นเป็นทีม ด้วยความเสียสละร่วมแรงร่วมใจกันส่งเสริมทักษะในการกำหนดกฎระเบียบและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ได้อย่างมีความสุขผลของการเล่นอาจจะมีทั้งชนะหรือพ่ายแพ้ สามารถส่งเสริมการ

พัฒนาการควบคุมอารมณ์ ให้รู้จักอดทน อดกลั้น เสียสละ ฝึกฝนสภาพจิตใจให้เป็นบุคคลที่สามารถทนต่อสภาพการณ์ที่บีบคั้น ผิดหวังได้ ตัวอย่างข้างต้นเป็นคุณประโยชน์บางส่วนที่พัฒนาบุคคลที่เล่นกีฬาให้มีโอกาสพัฒนาตนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมติดตัวไปสู่ สังคมได้อย่างถาวร

กิจกรรมกีฬาส่งผลต่อการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยอย่างไร? ถ้าจะกล่าวโดยสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมกีฬาได้ดังนี้กิจกรรมกีฬาส่งเสริมวินัย และความรับผิดชอบ สร้างเสริมภาวะ การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีปฏิบัติตามกฎระเบียบกติกา ได้อย่างดี มีทักษะในการบริหารจัดการจัดการเสียสละ ช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่นอีกทั้งช่วยให้ห่างไกลยาเสพติดเป็นต้น กิจกรรมกีฬาเปรียบได้กับการจำลองสถานการณ์ในการดำเนินชีวิตจริงดังนั้นบัณฑิตอุดมคติไทยทุกคนสามารถถ้อยโงงและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

คุณค่าจากการเล่นกีฬามีมากมายพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคนได้ อย่าเพียงเห็นว่าเป็นเรื่อง เล่นๆ จึงมองข้ามไปแม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงห่วงใยพลสกนิกรชาวไทย และประเทศชาติทรงมีพระราชดำรัสไว้เตือนใจว่า “กีฬาสร้างคน คนสร้างชาติ” เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคลและสังคมได้อย่างแท้จริง(พงษ์พันธ์ สุนทรลิต, 2555)

1.6 กิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียน

การเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นการแสดงออกถึงความร่วมมือระหว่างบ้านกับสถานศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และทำให้ครูได้พบเห็นสภาพความเป็นจริงของนักเรียน รวมถึงสิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่ชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูสามารถประเมินสาเหตุของปัญหาแล้วดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนการเยี่ยมบ้านนักเรียน

1. ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นรวบรวมข้อมูลนักเรียนและวิเคราะห์หาสาเหตุของของปัญหา
2. มีการกำหนดวัน เวลาและประสานงานให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้า
3. สถานศึกษาเตรียมความพร้อมในการเยี่ยมบ้าน โดยจัดอบรมครูให้มีทักษะในการสื่อสารกับผู้ปกครอง และมีแนวทางการร่วมมือกับผู้ปกครองในการ

แก้ไขปัญหานักเรียน

4. สรุปผลการเยี่ยมบ้านนักเรียน วางแผนช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้ปกครองและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
5. หากช่วยเหลือนักเรียนแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้นให้จัดกิจกรรมส่งเสริมตามสภาพความต้องการ แต่หากนักเรียนมีผลการเรียนไม่ดีขึ้นให้พิจารณาหาแนวทางในการช่วยเหลือนักเรียนใหม่
6. ดำเนินการตามแผนกิจกรรมใหม่
7. ประเมินผลการจัดกิจกรรมซ้ำ
8. หากนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นให้พิจารณาส่งตัวต่อครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง หรือส่งต่อระบบสาธารณสุขต่อไป การให้ความช่วยเหลือนักเรียนครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการการช่วยเหลือของนักเรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม และเมื่อทำการสืบค้นหาสาเหตุและแหล่งที่เป็นปัญหาแล้ว จะต้องหาวิธีการและวางแผนดำเนินงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนได้ตรงจุดหมายและจะต้องคำนึงถึงว่าปัญหาใดที่เกินขอบเขตแห่งความรู้ความสามารถของตนแล้ว ควรจะส่งต่อนักเรียนผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะเพื่อรับการแก้ไขและช่วยเหลือหรือบำบัดให้ตรงตามกรณีต่อไป

2. การนิเทศภายใน

การนิเทศเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนางานด้านต่างๆ ซึ่งได้มีหน่วยงานทางการศึกษาและนักวิชาการให้ความหมายของการนิเทศดังนี้

นิเวทย์ บุญโยธา (2550, หน้า 47) กล่าวว่า การนิเทศภายใน หมายถึง การทำงานอย่างมีระบบของผู้บริหารโรงเรียนกับคณะครูในโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน พัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการเรียนรู้ และให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการนิเทศภายในโรงเรียน

ดุสิต มั่นคง (2550, หน้า 42) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึงกิจกรรมที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้นเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูในทุกด้าน รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553ข, หน้า1) นำเสนอว่า การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เป็นวิธีการพัฒนาสมรรถภาพการทำงานของครู โดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของงาน หรือการช่วยให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ หรือได้รับการอบรมมา ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำชี้แนะมีลักษณะเป็นกระบวนการ มีเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง 3 ประการ คือ การแก้ปัญหาการทำงาน การพัฒนาความรู้ ทักษะ หรือความสามารถในการทำงาน และการประยุกต์ใช้ทักษะหรือความรู้ในการทำงานที่ตั้งอยู่บนหลักการของการเรียนรู้ร่วมกัน (Co-construction) โดยยึดหลักว่าไม่มีใครรู้มากกว่าใคร จึงต้องเรียนไปพร้อมกันเพื่อให้ค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนิเทศการจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนางานด้านการจัดการเรียนการสอนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา โดยอาศัยหลักการของการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ไปพร้อมกันเพื่อให้ค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

2.1 ความสำคัญของการนิเทศ

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545, หน้า 26) อธิบายถึงความสำคัญของการนิเทศภายในไว้ดังนี้

1. พัฒนาคณ เป็นการทำคำแนะนำช่วยเหลือ เมื่อนิเทศแล้ว บุคลากรภายในโรงเรียนได้รับความรู้และความสามารถในการปฏิบัติการ
2. พัฒนางาน เป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ประสานสัมพันธ์ เป็นการร่วมมือสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
4. สร้างขวัญและกำลังใจ เป็นการสร้างความมั่นใจ ความสบายและกำลังใจในการทำงาน

บรรลุนนทะมาตย์ (2547, หน้า 27) ได้สรุปความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในโรงเรียน โดยความร่วมมือของครูทุกคนและเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จใน

การบริหารและการพัฒนาครูให้มีความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการนิเทศภายในไปใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น มีความมั่นใจและภูมิใจที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553ข, หน้า 1) อธิบายถึงความสำคัญของการนิเทศแบบให้คำชี้แนะว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในการช่วยเหลือให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ศึกษานิเทศก์ รวมทั้งเครือข่ายการนิเทศที่เข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศการศึกษา การดำเนินการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครูและผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานตลอดจนเสริมสร้างการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง (Coaching) มาใช้ในการนิเทศการศึกษา จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องทำการนิเทศอย่างต่อเนื่อง เพราะความก้าวหน้าทางวิชาการเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆและเป็นการช่วยให้ครูเข้าใจถึงปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน วัตถุประสงค์ของโรงเรียนเพื่อช่วยให้การดำเนินการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

2.2 กระบวนการนิเทศ

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545, หน้า 28) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นขั้นตอนได้ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ

- 1.1 ผู้บริหารแต่งตั้งคณะทำงานนิเทศภายในโรงเรียน
- 1.2 ร่วมศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดต่างๆที่เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้
- 1.3 ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน
- 1.4 จัดเตรียมความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับการนิเทศ

1.5 สร้างความรู้ความเข้าใจให้ครู และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนการนิเทศ อาจกำหนดได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้

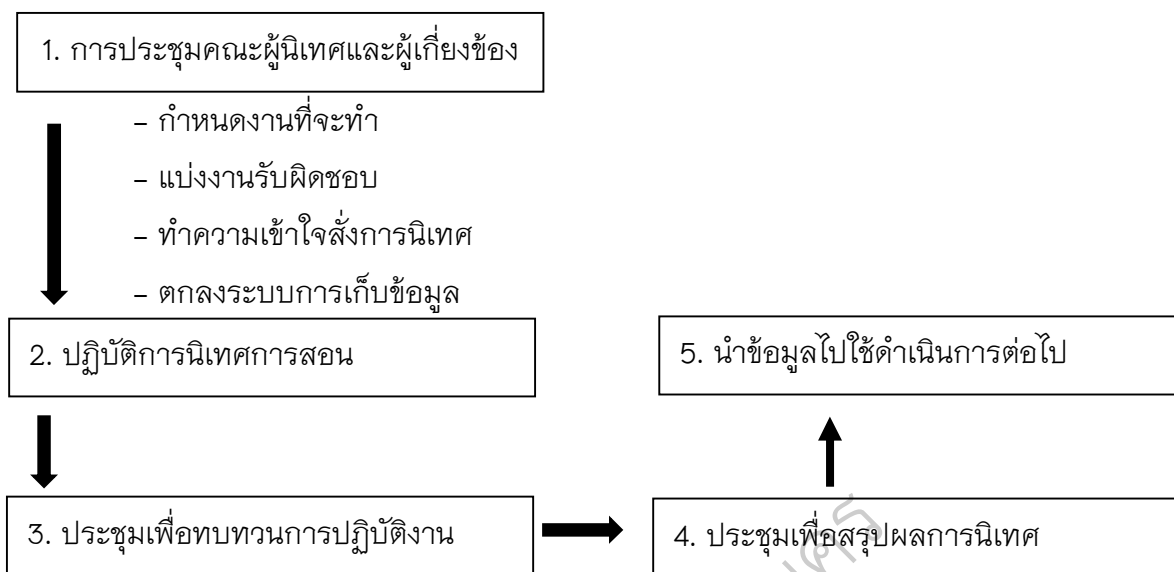
2.1 การนิเทศเป็นกลุ่ม สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธีเช่น

- นวัตกรรมการสอนใหม่
- 2.1.1 การประชุมชี้แจงให้ทราบความเคลื่อนไหวต่างๆ
 - 2.1.2 การประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิค
 - 2.1.3 การจัดอบรมเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้า
 - 2.1.4 การร่วมสมมนาลักษณะสมาคมเครือข่ายวิชาชีพ
 - 2.1.5 การเยี่ยมสถานศึกษา/ครูต้นแบบแห่งอื่น
 - 2.2 การนิเทศเป็นรายบุคคล สามารถทำได้หลายวิธีดังนี้
 - 2.2.1 การตรวจบันทึกการสอน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนสอนทุกครั้ง
 - 2.2.2 การเยี่ยมชั้นเรียน สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้สอน
 - 2.2.3 การสังเกตการสอน
 - 2.2.4 การให้คำปรึกษา

3. ชั้นประเมินผล/สรุปผลเป็นการประเมินและสรุปผล

การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนจากการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ตามกรอบการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ครูนำไปจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลอาจทำได้หลายวิธี เช่น การประเมินโครงการ การวิเคราะห์การวิจัย ฯลฯ เพื่อนำผลสรุปที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนางานการนิเทศภายในโรงเรียนในโอกาสต่อไป

สลัป มนตรี (2547, หน้า 59-60) กล่าวไว้ว่า กระบวนการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ผลดีนั้น ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังภาพ

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียน

ทีมา, สลับ มนตรี (2547, หน้า 59-60)

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553 ข, หน้า 2 - 10) อธิบายถึงขั้นตอนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะเพื่อเพิ่มศักยภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นว่า มีขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน

ขั้นเตรียมการ 1 การเตรียมการก่อนการอ่านคำชี้แนะ

การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะ เป็นการเตรียมองค์ความรู้ในการนำไปใช้ในการชี้แนะโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศจะขอแนะนำให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ชี้แนะจะเสนอแนะแล้ว ต้องให้ครูได้วิเคราะห์ตนเอง ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ในสภาวะแวดล้อมต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้หมดไป การให้คำชี้แนะจะช่วยให้ครูสามารถสะท้อนภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ตระหนักว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพจากการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนของครู ขณะเดียวกันผู้ให้คำชี้แนะจะได้ข้อมูล ความรู้ที่จำเป็นซึ่งครูยังขาดอยู่ ดังนั้น การให้คำชี้แนะที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงขึ้นอยู่กับทักษะของผู้นิเทศและความสามารถในการรับการนิเทศ (Receptiveness) ของครู

เท่านั้นแต่ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ผู้ชี้แนะควรจะต้องเป็นผู้รักการอ่าน รักการแสวงหาความรู้ และจะต้องมีความพร้อมในการให้คำชี้แนะ จะช่วยให้ครูสามารถสะท้อนภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ตระหนักว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ขณะเดียวกันผู้ให้คำชี้แนะจะได้ข้อมูล ความรู้ที่จำเป็นซึ่งครูยังขาดอยู่ ดังนั้น การให้คำชี้แนะที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงขึ้นอยู่กับทักษะของผู้นิเทศและความสามารถในการรับการนิเทศ (Receptiveness) ของครูเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ผู้ชี้แนะควรจะต้องรักการอ่าน รักการแสวงหาความรู้ และจะต้องมีความพร้อมก่อนการให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนการดำเนินการให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ชี้แนะ ช่วยให้ครูนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ หรือที่ได้รับจากการอบรมไป ปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามศักยภาพหรือความสามารถของครูแต่ละคน เป็นการพัฒนากลุ่มครูจำนวนน้อยหรือบุคลากรอย่างเข้มข้น ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เช่น การสังเกตการณ์การสอนในชั้นเรียน พิจารณาผลงานนักเรียนร่วมกับครู เป็นการพัฒนาในบริบทการทำงานในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผลการให้คำชี้แนะ

การสรุปผลการให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ให้คำชี้แนะเปิดโอกาสให้ครูได้สรุปผลการให้คำชี้แนะเพื่อให้ได้หลักการสำคัญไปปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองต่อไป มีการวางแผนที่จะกลับมาร่วมกันชี้แนะอีกครั้งว่า ความรู้ ความเข้าใจใหม่ ที่ได้จากการชี้แนะในครั้งนี้จะเกิดผลในทางปฏิบัติเพียงใด รวมไปถึงการตกลงร่วมกัน ในเรื่องการให้ความช่วยเหลืออื่นๆ เช่น หาเอกสารมาให้ศึกษา ประสานงานกับบุคคลอื่นๆ แนะนำแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นต้น

สรุปได้ว่า การนิเทศจะประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องดำเนินการนิเทศอย่างมีขั้นตอน จากขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายที่ต่อเนื่องกัน โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ การวางแผนและการกำหนดทางเลือกการสร้างสื่อเครื่องมือที่จะใช้ในการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศตามแผนงาน การประเมินผลและรายงานผล โดยการปฏิบัติการนิเทศ ผู้นิเทศสามารถดำเนินการได้ 2 ทางดังนี้

1. การนิเทศทางตรง เป็นการปฏิบัติการของผู้นิเทศด้วยตนเอง ซึ่งปฏิบัติตามโครงการ แผนงาน สื่อการนิเทศต่างๆและวิธีการนิเทศที่ได้เตรียมไว้

2. การนิเทศทางอ้อม เป็นการนิเทศโดยใช้สื่อแทน ได้แก่ การส่งเอกสารการแนะนำปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้เอกสารหลักสูตร คู่มือครู นิตยสาร จุลสาร เทป สไลด์ วีดีโอ หรือใช้วิทยากรที่เชี่ยวชาญความรู้ด้านสาขาต่างๆมาดูแลช่วยเหลือแทนผู้นิเทศ

จากองค์ประกอบทั้งหมดของการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า การนิเทศการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสังเกตการณ์ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในชั้นเรียนที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยครูและผู้นิเทศจะร่วมมือกันในการวางแผนการสังเกตการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาศัยหลักการของการเรียนรู้ร่วมกัน ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ไปพร้อมกันเพื่อให้ค้นพบ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

พงศ์ธวัช วิวังสุ, (2547, หน้า 4) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสระภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่นั้นแรกถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ถวิลวดี บุรีกุล, (2550, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชน ต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

อมรพรรณ ประจันตวนิชย์, (2550, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนร่วมติดตามและประเมินผล รวมทั้งร่วมรับผิดชอบใน

ฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมหรือกระบวนการอย่างใดอย่างของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจอารมณ์และสังคม

สรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้บุคคลากรมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจเข้าร่วมในกระบวนการของการพัฒนาตั้งแต่เริ่มคิดแลงเปลี่ยนความคิดในโครงการต่างๆ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำการดำเนินซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองให้สามารถดำเนินการได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของตนเอง

2. ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, หน้า 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น5ระดับคือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจโดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสียโดยแบ่งเป็น3กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนเองอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้
 - 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - 3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำคือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

การมีส่วนร่วมสนับสนุนคืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ นอกจากนี้ยังได้มีการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยได้แบ่งดังนี้

 - 4.1 ร่วมค้นหาปัญหาของตนเองให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
 - 4.2 ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนเองในปัจจุบันคืออะไร
 - 4.2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหาเพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
 - 4.2.2 วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องๆ
 - 4.2.3 ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาวางแผนนั้น

- 4.2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
- 4.2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นๆ
- 4.2.6 ติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
- 2.7 ร่วมรับผลประโยชน์หรือร่วมเสียประโยชน์จากการดำเนินงาน

3. กรรณวิธีของการมีส่วนร่วม

กรรณวิธีของการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2545 หน้า 11)

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน
2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็น ได้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดีและผลเสีย ในกรณีต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา
3. การให้คำปรึกษา แนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการ เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วม รับรู้ ร่วมวางแผนและตัดสินใจด้วย
4. การสำรวจเป็นวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง
5. การประสานงานร่วม เป็นกรรณวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร
6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบของข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น
8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบ ในประเด็นต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน
9. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจน อันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขให้ทัน่วงที่
กรรมวิธีการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การประชุม การให้คำปรึกษาแนะนำ การประสานงาน การสัมภาษณ์ ตลอดจนการรายงานผลการวิจัย

4. รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อรุณศรี เสริมสกุล (2549, หน้า 19) ได้สรุปว่า รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากการศึกษารูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมข้างต้น ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีทั้งหมด 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและสาเหตุของการหนีเรียนของนักเรียนและการมีส่วนร่วมของครูที่ปรึกษา

ขั้นที่ 2 วางแผนปฏิบัติการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูที่ปรึกษาในการแก้ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียน

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูที่ปรึกษาในการแก้ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียน

ขั้นที่ 4 ติดตามประเมินผลและส่งผลสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุง

สรุป การมีส่วนร่วมเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับบุคคลแต่ละคนและผลผลิตของสังคม ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ความผูกพันของคนในสังคม นวัตกรรมของสังคมที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันและเกิดขึ้นใหม่ในอนาคต เป็นผลจากแนวคิดของการมีส่วนร่วมเกือบทั้งสิ้น จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับความต้องการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

มีผู้ให้นิยามความหมายของความรับผิดชอบ มีดังนี้

1. ความหมายของความรับผิดชอบ

สมพูล เนตรรัตน์ (2548, หน้า 10) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีความตั้งใจเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่การงานและการเรียนให้สำเร็จลุล่วง ด้วยความขยันหมั่นเพียรมานะบากบั่นซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ตรงต่อเวลา เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามความมุ่งหมายและมีประสิทธิภาพ

จิรพันธ์ วรรณศิริ (2550 หน้า : 14) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความขยันหมั่นเพียร และละเอียดรอบคอบเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและยอมรับผลการกระทำนั้นทั้งด้านดี และด้านเสีย เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น

จารุวรรณ ใจอ่อน (2550 หน้า 17) กล่าวว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ รับผิดชอบที่จะทำงาน และติดตามผลงานที่ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จด้วยดี ยอมรับในส่วนที่ตนเองกระทำลงไปทั้งด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย อีกทั้งยังไม่ปิดกั้นภาระหน้าที่ของตนให้แก่ผู้อื่น

จรรยา เครือไชย (2550, หน้า 41) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในลักษณะของการสำนึกในการกระทำของตนเอง ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความพากเพียร ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีการติดตามผลงานและการกระทำของตนเองทั้งด้านดีและด้านไม่ดี

ธัญวัฒน์ กาบคำ (2551, หน้า 34) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรับผิดชอบเป็นความสนใจ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานด้วยความรู้สึกผูกพันมีความพากเพียร และละเอียดรอบคอบ โดยแสดงออกในรูปแบบการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนเป็นผลสำเร็จด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียรอดทนต่ออุปสรรค มีการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำไปทั้งในด้านที่ดีและด้านไม่ดีและผลเสีย

กิริยา ปัทม (2552, หน้า 27) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความใส่ใจในหน้าที่ของตน การปฏิบัติหน้าที่ของตน การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ นั้นอย่างดีที่สุด มีการติดตามผลงานยอมรับผลกระทำของตน ปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาความหมาย ความรับผิดชอบ หมายถึงคุณลักษณะของบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ รอบคอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีความขยันหมั่นเพียรอดทนต่ออุปสรรค เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย และยอมรับผลของการทำงานของตนแล้วนำมาพัฒนาปรับปรุง แก้ไขงานให้ดีขึ้นอย่างมีคุณภาพ

2. ความสำคัญของความรับผิดชอบ

โพลี เนลิวอลลาด (2548, หน้า 17) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งที่สังคมไทยต้องมี เพราะถ้าคนไทยขาดความรับผิดชอบแล้ว กิจกรรมต่างๆ ของสังคมย่อมไม่สามารถดำเนินไปได้เพราะคนในสังคมไม่ยอมทำตามหน้าที่ สังคมก็จะประสบกับความวุ่นวาย

จินตนา จันทร์ดา (2550, หน้า 4) กล่าวว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้เด็กตั้งแต่ยังเล็กจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้กับผู้ปกครอง ครูและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายได้ทราบ วางแผนและนำไปปฏิบัติ

จิรพันธ์ วรรณศิริ (2550, หน้า 18)กล่าวว่า ความรับผิดชอบมีความหมายต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และความสุขในสังคมส่วนรวมได้

ชูชาติ มงคลเมฆ (2553, หน้า 42) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญยิ่ง ผู้มีความรับผิดชอบจะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยความสะดวกสบาย

สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบมีความสำคัญยิ่งและควรเริ่มส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมตั้งแต่ปฐมวัย และใช้วิธีจูงใจมากกว่าการบังคับควรปลูกฝังเด็กให้เกิดความรับผิดชอบในตนเองโดยตั้งอยู่บนรากฐานของการใช้เหตุผลและการให้ความรัก การฝึกความรับผิดชอบควรกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปและต้องสม่ำเสมอควรฝึกจนเป็นนิสัย หรือให้เกิดความเคยชินมีการชมเชยให้กำลังใจเมื่อเด็กประพฤติดี

3. คุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

วรการ กมลเลิศ (2547, หน้า 37) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. มีความอดทนอดกลั้น
2. ตรงต่อเวลา
3. มีความขยันขันแข็ง
4. รู้จักหน้าที่ของตนเองและกระทำตามหน้าที่อย่างดี
5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
6. ชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย
7. มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
8. มีความปรารถนาที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีกว่าเดิม
9. มีความซื่อสัตย์
10. มีความคิดก้าวหน้า
11. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
12. ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น
13. มีการวางแผนในการทำงาน
14. มีความต้องการผลสำเร็จในการทำงาน
15. มีความพยายามในการทำงาน
16. มีความละเอียดรอบคอบ
17. มีการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น
18. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และส่วนรวม
19. ติดตามผลงานที่ได้กระทำลงไป
20. มีเหตุผล
21. รู้จักรักษาสิทธิของตนเอง และเคารพสิทธิของผู้อื่น
22. เอาใจใส่ในการทำงาน

พิชิต บุญสาร (2550, หน้า 33) ได้สรุปลักษณะของพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ คือการแสดงออกตามพฤติกรรมที่มีลักษณะในความรับผิดชอบในทุกๆ ด้าน เช่น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความขยัน ซื่อสัตย์ รู้จักหน้าที่ที่ตนต้องกระทำ ต้องปฏิบัติ มีความเอาใจใส่ มีความละเอียด

รอบคอบ ตรงต่อเวลา ปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้นเสมอ ยอมรับผลการกระทำของตนเอง มีระเบียบวินัย มีความอดทน ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงาน รักษาและเคารพ ระเบียบกฎเกณฑ์ ตั้งใจเล่าเรียน หมั่นฝึกหาความรู้ประพุดิตนเหมาะสม และสามารถ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

สุเทพ เบ็ญจวิไลกุล (2550, หน้า 24) ได้สรุปลักษณะของพฤติกรรม ของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ว่า จะต้องเป็นบุคคลที่ตรงต่อเวลา ละเอียตรอบคอบ ขยัน และมีความตั้งใจเรียน กระตือรือร้น ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองอย่างเต็ม ความสามารถ อุทิศเวลาให้แก่งาน เอาใจใส่งานเพื่อให้งานนั้นเกิดผลดีมีคุณภาพ มุ่งหวัง ความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง ยอมรับความผิดจากผลการกระทำของตนเอง และปรับปรุง งานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งของตนเอง ของเพื่อน และของโรงเรียน

อังคณา อธิธิลาเวทย์ (2548, หน้า16) กล่าวว่า คุณลักษณะของความ รับผิดชอบมีลักษณะดังนี้

1. เอาใจใส่งาน และการเรียน
 2. มีความพากเพียร
 3. ใช้ความสามารถของตนเต็มที่
 4. กล้าเผชิญความจริงและยอมรับผลของการกระทำของตน
 5. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่อย่างดี
 6. รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของ
- ผู้อื่น
7. ติดตามผลงานที่ได้กระทำไป
 8. มีความมุ่งมั่นในการทำงานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
 9. ไม่ปัดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น
 10. ยอมรับผลของการกระทำ

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็น คุณลักษณะสำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมาย และ สำเร็จตามเวลาที่กำหนดมีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่ม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความ เอาใจใส่ในการเรียนและงานต่างๆ ขยันหมั่นเพียรรู้สึกว่หน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ รู้จัก วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ รอบคอบ ยอมรับผลของการกระทำของตน และนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกันเพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยคณะวิจัยชุมชนและแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมทบทวนตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem-Learning Process)

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

คัลฮาว (Calhoun 1993, อ้างถึงใน สำราญ กำจัดภัย, 2547 หน้า 10) มีมุมมองเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า อาจกระทำได้ 3 ลักษณะได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ทำโดยผู้ปฏิบัติงานคนเดียวในองค์กร การวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่สนใจในปัญหาเดียวกันร่วมกันทำ การวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยผู้ปฏิบัติงานทั้งสององค์การร่วมกันทำ

องอาจ นัยพัฒน์ (2551, หน้า 289) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยคณะและบุคคลผู้ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่รับผิดชอบในหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำข้อสรุปผลของการวิจัยที่สืบค้นหรือสร้างสรรค์ขึ้นไปใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหา หรือใช้พัฒนาคุณภาพของการปฏิบัติงานใดๆ ในหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ สอดคล้องกับสภาพลักษณะและเงื่อนไขของปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและกลมกลืนกับโครงสร้างการบริหารงานและบริบททางกายภาพสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมหน่วยงาน

สรุปโดยรวม การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่ทำวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรนั้น ซึ่งอาจมีคนเดียวหรือหลายคน หรือทุกคนในองค์กรนั้น ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น โดยนำเอาวิธีการ แนวทาง หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบเบื้องต้นแล้วว่า เหมาะสมไปทดลองปฏิบัติการตามที่วางแผนไว้ มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลกระบวนการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ย่อยๆ ที่ต้องให้เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการทำงาน

รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆ สะท้อนผลการปฏิบัติที่ได้ให้กับองค์การเป็นระยะ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหา จากนั้นดำเนินการแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนาต่อไป จนกระทั่งปัญหาที่เกิดขึ้นในองการนั้นได้รับการคลี่คลายหรือ เป้าหมายของการพัฒนานั้นบรรลุผลตามต้องการ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

สำราญ กำจัดภัยและคณะ (2547, หน้า 11) นำเสนอว่า การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยภายนอกกับกลุ่มเป้าหมายในทุกขั้นตอนของ กระบวนการวิจัย(เรียกกลุ่มเป้าหมายว่า “นักวิจัยภายใน”ซึ่งอาจเป็นกลุ่มคนในองค์การใด องค์การหนึ่ง กลุ่มคนในโครงการต่างๆ หรือกลุ่มชาวบ้าน ฯลฯ)ทั้งในขั้นตอนการค้นหา ปัญหาและประเด็นปัญหาต่างๆ และการวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาและปัจจัยสาเหตุของปัญหา วิธีการศึกษาเน้นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (นักวิจัยภายนอกมีส่วนร่วมในกิจกรรม) และการสัมภาษณ์ในลักษณะเป็นการ พูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และยังเน้นการให้ความสำคัญกับข้อมูล และความคิดของกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม จะเริ่มต้นด้วยกระบวนการ “การ เสนอปัญหา”โดยผู้ร่วมกระบวนการวิจัยจะร่วมกันระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข ร่วมกันถกคิด ปัญหาเพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริง ตลอดจนแนวทางหรือวิธีแก้ไขปัญหานั้นๆ ซึ่งการถกคิด ปัญหานั้น ต้องทำให้ผู้ร่วมทีมทุกคนเข้าใจและยอมรับว่า “ทางเลือกอาจมีหลายทางและ การตัดสินใจต้องทำโดยกลุ่ม”

โดยทั่วไปการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจะเน้นการค้นหาข้อมูลร่วมกันระหว่าง นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายเพื่อใช้ในการอธิบายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแต่ถ้ามีการนำเอาการ วิจัยแบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์เพื่อการพัฒนา โดยบูรณาการไปพร้อมๆ กันกับการวิจัย ปฏิบัติการ ที่มุ่งเน้นการค้นหาวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนา และนำไปปฏิบัติการจริง ลักษณะการวิจัยดังกล่าวจะแยกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม เป็นการค้นหาข้อมูล ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อใช้ในการอธิบายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือองค์การที่สนใจศึกษา การวิจัยแบบนี้จะไม่เรียกกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยว่า กลุ่ม ตัวอย่าง หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหมือนการวิจัยทั่วไป แต่จะเรียกว่า “นักวิจัยภายใน หรือ นักวิจัยร่วม” เพราะบทบาทของกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่เพียงแค่ผู้ให้ข้อมูล แต่เป็นผู้มีส่วนร่วม

ในการทำวิจัย ในของที่นักวิจัยเอง (นักวิจัยภายนอก) ก็ไม่ใช่เพียงเป็นผู้สังเกตการณ์ภายนอกเท่านั้น แต่จะเข้ามามีส่วนร่วมในปัญหาของกลุ่มเป้าหมายที่นักวิจัยทำงานร่วมอยู่ด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่ค้นคว้าหาข้อมูลร่วมกันของนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อมุ่งเน้นหาวิธีแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือองค์กร เพื่อพัฒนาองค์กรร่วมกันด้วยการปฏิบัติจริง

3. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สำราญ กำจัดภัย และคณะ (2547, หน้า 13) นำเสนอว่าการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือ PAR เป็นกระบวนการค้นคว้าหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหามนการพัฒนา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (กลุ่มเป้าหมาย) ทั้งในแง่ของผู้ร่วมกระบวนการวิจัย และผู้มีหุ้นส่วนในการใช้ประโยชน์ของการวิจัย การใช้ PAR อย่างถูกต้องและเกิดผลสัมฤทธิ์กับกลุ่มเป้าหมายอย่างน้อย 3 ประการคือ 1.) ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น 2.) มีการกระทำมากขึ้น 3.) มีการเผยแพร่พลังความรู้อันมากขึ้น ดังนั้น PAR จึงไม่ใช่แค่ กระบวนการสืบค้นปัญหาและแก้ปัญหาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่อปัญหาทำให้กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ผลสุดท้ายกลุ่มเป้าหมายมิได้เพียงแต่เรียนรู้การแก้ปัญหา แต่ได้เพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่ยากไปกว่านี้

โดยกิจกรรมของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะ 3 ประการที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน อย่างผสมกลมกลืนดังนี้ คือ

1. เป็นการค้นคว้าวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบที่จำเป็น เช่น ข้อมูลความจริง ปัญหาเชิงพัฒนาที่จะต้องแก้ไขสมมติฐานสำหรับการทดสอบต่อไป แผนการดำเนินงาน สำหรับการพัฒนาหรือแก้ปัญหา และการติดตามประเมินผลการพัฒนาแก้ปัญหา
2. เป็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มเป้าหมาย ผู้ซึ่งเป็นทั้งผู้ร่วมดำเนินการวิจัยและผู้ได้รับผลลัพธ์ของการวิจัย
3. เป็นการปฏิบัติการในการดำเนินชีวิตจริง มิใช่เป็นการจำลองจากชีวิตจริงมาเพื่อการศึกษา และผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยจะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมครั้งนี้

ธีระวุฒิ เอกะกุล (2552, หน้า 67) ได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้นหรือเพื่อพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงาน และนำผลการปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดในพื้นที่การวิจัยให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้นโดยใช้กระบวนการค้นคว้าแสวงหาความรู้ ตามหลักการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมี วัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน(กลุ่มเป้าหมาย) ทั้งในแง่ของผู้ร่วมกระบวนการวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้ประโยชน์ของการวิจัย

4. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สำราญ กำจัดภัย และคณะ (2547, หน้า 14) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบหนึ่งแบบใดใน 3 รูป ต่อไปนี้

1. นักวิจัยภายนอกเป็นนักวิจัยหลักในระยะแรกๆ ของกระบวนการวิจัย โดยมีประชาชนในท้องถิ่น (หรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กร) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วม (นักวิจัยภายใน) จนกระทั่งถึงระยะหนึ่งวงรอบๆ หลังจึงค่อยถ่ายโอนความรับผิดชอบของบทบาทผู้นำของนักวิจัยหลักหรืออาจไม่มีก็ได้
2. ไม่มีนักวิจัยหลักจากภายนอก แต่อาจมีผู้ให้คำปรึกษาคนเดียวหรือเป็นคณะผู้ให้การศึกษา และมีสมาชิกผู้ร่วมวิจัยจากชุมชนท้องถิ่น(หรือจากองค์กร)นั้น ดำเนินการจัดรูปองค์การคณะผู้วิจัยขึ้นเอง ตามที่เหมาะสมกับลักษณะปัญหาเชิงพัฒนาที่ต้องแก้ไขของชุมชนท้องถิ่น (หรือองค์กร)
3. รูปแบบอื่นที่ดัดแปลงหรือประยุกต์ไปจากรูปแบบในข้อ 1 และข้อ 2 เช่น ไม่เรียกนักวิจัยหลักภายนอกและไม่เรียกผู้ให้คำปรึกษา แต่อาจเรียกว่า ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นต้น

5. ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ธีระวุฒิ เอกะกุล (2552, หน้า 67 – 72) กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่ามีขั้นตอนการวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาการวิจัย นักวิจัยทำการศึกษาประเด็นปัญหา การวิจัยที่เหมาะสมกับการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งควรเป็นปัญหาที่ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยอย่างเต็มที่ทุกขั้นตอน และ ควรเป็นปัญหาการวิจัยที่เป็นปัญหาอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว นักวิจัยเป็นเพียงแค่ผู้กระตุ้นให้ กลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยเกิดความตระหนักและสนใจในการทำวิจัยเท่านั้น

2. กำหนดพื้นที่ในการวิจัย นักวิจัยแบบ PAR ควรทำการเรียนรู้ ลักษณะพื้นที่ในการวิจัย ถ้าเป็นบุคคลภายนอกพื้นที่ในการวิจัยควรมีผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็น บุคคลในท้องถิ่น แต่ถ้าหากนักวิจัยเป็นคนในพื้นที่ จะทำให้มีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ การวิจัยได้ถูกต้อง ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งพื้นที่ในการวิจัยเป็นขอบเขตในการวิจัย ที่นักวิจัย ควรทำการศึกษา และเรียนรู้สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนก่อน

3. การกำหนดตัวแปรในการวิจัย ตัวแปรเป็นสิ่งที่ข้อคำถามที่ ต้องการคำตอบ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่นักวิจัยต้อง กำหนดให้ ชัดเจนก่อนเริ่มกระบวนการวิจัย เพื่อเป็นฐานความคิดช่วงแรกที่จะช่วยให้ นักวิจัยปฏิบัติการวิจัยได้อย่างถูกต้องทิศทาง แต่สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ เมื่อตัวแปรใน การวิจัยได้ลงมือ ปฏิบัติการแล้วอาจจะไม่สอดคล้อง หรือไม่เป็นไปตามลักษณะของการ มีส่วนร่วม

4. การเตรียมกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เป็นการเตรียมความพร้อม ของกลุ่ม บุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการวิจัย จึงใช้การเลือกแบบเจาะจงกับ กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นไปตามความต้องการของนักวิจัยทุกคน เพื่อกำหนด เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยแต่จะไม่ใช้การสุ่มกลุ่มบุคคลเพื่อทำการวิจัย ทางการศึกษา ทั่วไป

5. การออกแบบการวิจัย นักวิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมกันคิด ปรัชญาหรือร่วมกัน ในการออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกัน โดยร่วมกันเลือกใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการที่ลงมดีว่ามีความเหมาะสมและ เป็นไปได้มากที่สุดในการปฏิบัติการตามหลักความเสมอภาค และความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นต้นไป นักวิจัยควรเปลี่ยนบทบาทตัวเองให้เป็นผู้กระตุ้นหรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

6. การเก็บรวบรวมข้อมูลนักวิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัย ร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ร่วมกันคิด ร่วมกันตกลงแบ่งหน้าที่ซึ่งกันและกัน ทำ

ให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดการเรียนรู้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปด้วย

7. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมกันทำการประมวลผลและสรุปข้อมูล ให้ข้อสังเกตและข้อวิจารณ์สิ่งที่พบวิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้ข้อมูลเช่นนั้น แล้วเขียนสรุปสิ่งที่พบอย่างกว้างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบ แล้วนำเข้าหารือร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมกันคิดพิจารณาตัดสินใจร่วมกันอีกครั้งถึงข้อค้นพบที่ได้รวมทั้งแนวทางการปรับปรุงแก้ไขที่ควรจะเป็น

8. การนำผลไปสู่การปฏิบัติจริง ข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ควรให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนำข้อค้นพบไปสู่การปฏิบัติจริงในสภาพที่เป็นจริงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในพื้นที่การวิจัยนั้นต่อไป

สรุปได้ว่าขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การกำหนดปัญหาการวิจัย การกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ตัวแปรในการวิจัยซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้เมื่อลงพื้นที่การวิจัยจริง รวมทั้งการเตรียมกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย การออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง

6. ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการแบ่งส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการ การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล ปฏิบัติการ (Action) หมายถึง กิจกรรมโครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการ อาจเป็นเรื่องพัฒนาแหล่งน้ำหรือภาวะโภชนาการ ฯลฯ ส่วนใหญ่แล้ว ปฏิบัติการมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่ง การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่รวมกิจกรรมในการวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย โดยปกติ การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งว่าดีเหมาะสม ตามความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัย มาดำเนินการปฏิบัติทดลองว่าใช้ได้หรือไม่ ประเมินดูความเหมาะสมในความเป็นจริง ควบคุมแนวทางการปฏิบัติการ แล้วนำผลการปรับปรุงปฏิบัติการเพื่อนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ นำไปใช้และเผยแพร่ได้ การวิจัยขั้นนี้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลใหม่

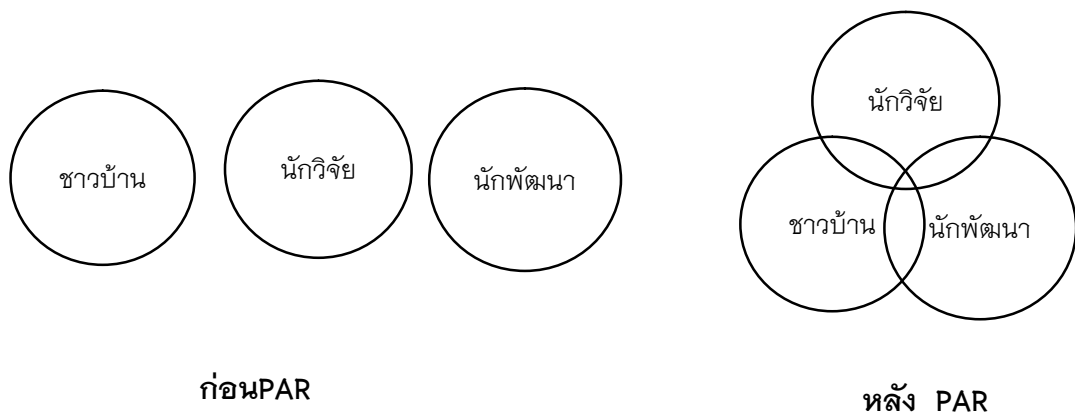
เพิ่มขึ้น ทำให้รูปแบบการวิจัยยืดหยุ่นได้ การวิจัยปฏิบัติการอาจเป็นแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ก็ได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2548 หน้า 68) ส่วนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory research) ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ชุมชนหรือชาวบ้านร่วมรับรู้และใช้ประโยชน์ด้วย ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและลูกทางแก้ปัญหา ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนาารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้นๆ อาจกล่าวได้ว่า ขบวนการสังเคราะห์ข้อสรุปมีลักษณะเชิงวิภาษวิธี (Dialectic) ชาวบ้านจะค่อยๆ พัฒนาศักยภาพ ในการแก้ปัญหาของชุมชน ชาวบ้านจะค่อยๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้านตลอดจนนิสัยใจคอ ขาดความต้องการและแบบแผน ในการดำเนินชีวิตของเขา อย่างไรก็ตามข้อมูลเหล่านี้อาจไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติการโดยตรงก็ได้

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นแนวทางต่างไปจากเชิงการวิจัยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เพราะเน้นการยอมรับป้องกันจากฝ่ายชาวบ้าน ในการวิจัยชนิดนี้นักวิจัยจะต้อง

1. ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างพวกรักวิจัยกับชาวบ้านตลอดเวลา
2. ทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นครั้งคราว เพื่อให้สอดคล้องกับ

ความคิดเห็นของชาวบ้านอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ในการวิจัยแบบ PAR ผู้วิจัยถือว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ดีเท่ากับนักวิจัยหรือนักพัฒนาการในการกำหนดปัญหา และการเลือกปฏิบัติการใดๆ ก็ตามที่จะนำเข้าสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของการวิจัยจึงเริ่มจากชาวบ้านด้วย ไม่ใช่สมมติฐานของผู้วิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว จะเห็นว่าทั้งสามฝ่ายคือ ชาวบ้าน นักวิจัยและนักพัฒนา ต่างก็มีบทบาทเท่าเทียมกันในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางปฏิบัติการ การวิจัยนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎี ระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนักพัฒนาและความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน ดังภาพต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2548 หน้า 70)

ภาพประกอบ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนา นักวิจัยและชาวบ้านก่อน
และหลังการวิจัยแบบ PAR

ที่มา: (ศุภางค์ จันทวานิช, 2548 หน้า 68)

จากภาพดังกล่าว วงกลมแต่ละวง คือ โลกทัศน์หรือวิธีมองปัญหาของแต่ละ
กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โลกทัศน์ของแต่ละฝ่ายแตกต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่ตน
ยึดถือหลังจากที่ได้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว คนทั้งสามกลุ่มจะมี “ โลก
ทัศน์ร่วม ” แล้วความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของการพัฒนา สิ่งนี้เป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่ง
สำหรับความสำเร็จในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการวิจัยจะเป็นจุดเริ่มต้นของ
การปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพองค์กรเอกชนและโครงการขนาดเล็กได้ใช้วิธีการเช่นนี้
ได้ผล

7. กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการประยุกต์ตามขั้นตอนของ
การวิจัยปฏิบัติการ(Action Research)ซึ่งเป็นแนวคิดของ เคมมิสและแม็คแทกการ์ด
(Kemmis and MC Taggart, 1988 p 1 – 15. อ้างถึงใน งามอาจ นัยพัฒน์, 2551 หน้า
301 – 303) ได้เสนอขั้นตอนที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

1. การวางแผน(Planning)เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อน
ล่วงหน้าโดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าอาจเกิดขึ้นจากการลง
มือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ประกอบกับการระลึกถึงเหตุการณ์ในเรื่องราวหรืออดีตที่
เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมของผู้
วางแผน ภายใต้การตระหนักและไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จใน
การแก้ไขปัญหา รวมทั้งสถานการณ์อันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น

โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไข หรือยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่ปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาในระดับหนึ่งเป็นอย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางด้านสังคม การเมืองและอื่นๆ เป็นอยู่ในสถานการณ์เวลานั้น

2. การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวัง และควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริง การปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผันหรือแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสถานการณ์นั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนทดลองหรือแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้ปฏิบัติการสามารถเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ดังที่กล่าวมาแล้ว การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตภายใต้การใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ สิ่งใดควรกระทำตามแผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยเงื่อนไขในขณะนั้นแล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็เป็นเพียงสมมติฐานชั่วคราว (Working hypothesis) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเวลานั้นก็ได้

3. การสังเกตการณ์ (observation) เป็นการรวบรวมหลักฐานด้านกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ) ตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานทางแผนที่วางไว้และประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีลักษณะเป็นอย่างไร โดยสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบ (จำกัด) หรือกว้างมากเกินไปเพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกับกระบวนการและการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นมาตาม นอกจากนี้ ต้องการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสด้วยกายหรือใจ และต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลายแง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความ (sensitivity) กล่าวคือ มีความพร้อมตื่นตัวอยู่เสมอต่อการ รับรู้และเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ทั้งที่อาจเกิดขึ้นและไม่อาจเกิดขึ้นตามแผนที่วางไว้ โดยผ่านทาง การสังเกตการณ์

4. การสะท้อนกลับ(reflection)เป็นการทวนระลึกถึงการกระทำตามที่เป็นที่ข้อมูลไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่ประสงค์หรือไม่ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปรายซักถามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ภายใต้การยึดมั่นต่อเป้าหมายของกลุ่มเป็นหลักการสะท้อนกลับ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การรื้อถอน (Deconstruction) แนวคิด ความเชื่อและการปฏิบัติงานอย่างเดิมไปสู่การฟื้นฟูหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิม เปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียวต่อไป

ทั้งนี้ขั้นตอนดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะมีลักษณะเป็นกระบวนการพลวัต (Dynamic) โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการตามขั้นตอนนั้นซ้ำกันหลายๆ รอบได้จนกว่าจะได้ผลการปฏิบัติงานอันเป็นที่น่าพอใจ

8. การประยุกต์การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการพัฒนาการศึกษา

สมบัติ ท้ายเรือคำ(2547, หน้า 48) ได้นำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์ ใช้ใน การวางแผนการศึกษานอกระบบในชนบทโดยนำผู้ที่สืบบทบาทหน้าที่ในลักษณะผู้นำอย่างเป็นทางการในงานการศึกษานอกระบบ หรืองาน พัฒนาในระดับหมู่บ้านมาร่วมกันวางแผนการศึกษา โดยเน้นการใช้ชุมชนเป็นหน่วยในการศึกษา ซึ่งทำให้สามารถจัดการศึกษานอกระบบได้ตรงตามความต้องการของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานโครงสร้างพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จังหวัดกระบี่ (2539) ที่นำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการศึกษาจังหวัดกระบี่ โดยใช้ตัวแทนชุมชนในจังหวัดกระบี่ จำนวน 32 คน (ในกลุ่มนี้มีผู้นำชุมชน 10 - 15 คน) มาร่วมกันวางแผนการดำเนินการจัดศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพสำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาสที่อยู่ในวัยแรงงาน เพื่อยกระดับความรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินการพัฒนาการศึกษาไปสู่ชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริงและเมื่อนำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้

ในโรงเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะมีส่วนร่วมคือ ครูกับนักวิจัยหรือพัฒนาผู้ที่จะทำการวิจัยหรือพัฒนา อาจจะเป็นศึกษานิเทศก์ นิเทศน์ศึกษาระดับบัณฑิตหรือนักวิจัยอิสระที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นคนนอก ส่วนคนในคือ ครูผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดปัญหาในการวิจัย จำเป็นจะต้องทราบสภาพปัญหาที่แท้จริงในการจัดการเรียนการสอน เช่น นักเรียนเป็นชนกลุ่มน้อยอ่านและเขียนภาษาไทยไม่คล่อง นักเรียนชาวเขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่ำ นักเรียนในชุมชนแออัดมีปัญหาเรื่องสุขภาพหรือต้องเพิ่มปัจจัยหรือองค์ประกอบใด ถึงทำให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอนจากครูเป็นศูนย์กลาง มาเป็นการเรียนการสอนแบบให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งครูจะเป็นผู้ทราบข้อมูลนี้มากที่สุด ส่วนนักวิจัยหรือนักพัฒนาเป็นเพียงคนนอกที่มีความรู้ในกระบวนการวิจัย(กระบวนการแก้ปัญหา) ซึ่งในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา จะต้องนำบุคคลสองฝ่ายนี้ร่วมมือกัน ครูมีเนื้อหา(ปัญหา) ส่วนนักวิจัยหรือพัฒนามีวิธีการในการแก้ปัญหา ซึ่งเมื่อแก้ปัญหาล้วนได้ส่วนหนึ่งได้แล้ว ครูจะเกิดความรู้ในการดำเนินการหรือวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งสามารถที่จะขยายผลไปยังครูคนอื่นได้และสามารถที่จะแก้ปัญหาเองได้เมื่อนักวิจัยถอนตัวแล้ว

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการแก้ปัญหาร่วมกันของผู้วิจัยและสมาชิกผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมมือกันแก้ปัญหาตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่ผู้ทำวิจัยคือผู้ปฏิบัติงานในองค์การหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในองค์การนั้น ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์การให้ดีขึ้น โดยนำเอาวิธีการ แนวทาง หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมาการพิจารณาตรวจสอบเบื้องต้นแล้วว่าเหมาะสม ไปทดลองปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินกระบวนการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ย่อยๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการทำงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆ สะท้อนผลการประเมินที่ได้ให้กับองค์การเป็นระยะ เพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหา จากนั้นดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาต่อไปจนกระทั่งปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์การนั้นได้รับการคลี่คลายหรือเป้าหมายของการพัฒนานั้นบรรลุผลตามต้องการ

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาวิธีการแนวทางเพื่อนำไปใช้ในการทดลอง การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานจะมีหลายคนหรือคนเดียวในองค์กร ได้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีการติดตามและตรวจสอบและเมื่อนำเอาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในโรงเรียน เพื่อแก้ปัญหาและ

พัฒนาการเรียนการสอนจำเป็นที่จะต้องทราบสภาพปัญหาที่แท้จริงในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บริบทโรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์

โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีบริบททั่วไป ดังนี้ (แผนปฏิบัติการโรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์, 2556)

1. สภาพทั่วไป

1.1 สภาพชุมชน

โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เปิดสอนตั้งแต่ระดับ อนุบาล ถึงระดับมัธยมศึกษา มีเขตพื้นที่บริการ 4 หมู่บ้าน ได้แก่

1. บ้านเปือย	หมู่ที่ 8
2. บ้านน้อยหนองบัว	หมู่ที่ 16
3. บ้านทานตะวัน	หมู่ที่ 21
4. บ้านสร้างแก้วพัฒนา	หมู่ที่ 24

1.2 สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 21 บ้านทานตะวัน ถนนสายอำเภอสว่างแดนดิน อำเภอส่องดาว ตำบลสว่างแดนดินอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ สร้างเมื่อ วันที่ 5 พฤษภาคม 2482 โรงเรียนมีที่ดินจำนวน 42 ไร่ 3 งาน 51 ตารางวา

โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3 ระดับคือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น บุคลากรในโรงเรียนมีจำนวน 30 คน เป็นชาย 10 คน เป็นหญิง 20 คน มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาโทจำนวน 8 คน ระดับปริญญาตรีจำนวน 21 คน ต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 1 คน (พนักงานราชการจำนวน 1 คน ครูอัตราจ้างจำนวน 2 คน ช่างปูนจำนวน 1 คน และครูธุรการจำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจำนวน 1 คน

อาคารเรียนแบบ ป.1 จำนวน 1 หลังอาคารเรียนแบบ สปช.105/26จำนวน 1 หลัง สปช.105/29จำนวน2หลัง, โรงฝึกงาน1หลัง,ห้องน้ำ-ห้องส้วม 6 หลัง ,สนามฟุตบอล 1 สนาม,สนามวอลเลย์บอล1สนาม, สนามบาสเกตบอล 1 สนาม,สนามเปตอง 2 สนาม, สนามเด็กเล่น1สนาม,ห้องสมุด1 หลัง, ห้องพักรู1หลัง, ห้องปฏิบัติการทางภาษา1ห้อง, ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์1 ห้องห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์ 1ห้อง, ที่ดื่มน้ำ2ที่ ห้องสหกรณ์ 1ห้อง,ห้องพยาบาล1ห้อง,ห้องประชุม1ห้อง ห้องแนะแนว1ห้อง อาคาร อเนกประสงค์ 1หลัง

คำขวัญของโรงเรียน	เรียนดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม นำชาติพัฒนา
สีประจำโรงเรียน	สีเขียว สีเหลือง
อักษรย่อของโรงเรียน	ป.ท.พ.

2. ภารกิจของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป มีรายละเอียดดังนี้

1. **ด้านการบริหารงานวิชาการ** ผู้รับผิดชอบ นางชัมย์พร พุทธิวาณิชชัย ครูชำนาญการพิเศษ

1.1 หลักการและแนวคิด

1.1.1 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม

1.1.2 มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

1.1.3 มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้

1.1.4 มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ สามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกระดับชั้น

1.1.5 มุ่งส่งเสริมให้มีความร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.2 ขอบข่ายและภารกิจงาน

1.2.1 การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการ
พัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

1.2.2 การวางแผนงานด้านวิชาการ

1.2.3 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

1.2.4 การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

1.2.5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1.2.6 การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอน
ผลการเรียน

1.2.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

1.2.8 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

1.2.9 การนิเทศการศึกษา

1.2.10 การแนะแนว

1.2.11 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐาน
การศึกษา

1.2.12 การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

1.2.13 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ
สถานศึกษาและองค์กรอื่น

1.2.14 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั
วงศ์การ หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1.2.15 การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ
ของสถานศึกษา

1.2.16 การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

1.2.17 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้รับผิดชอบ นางกนกวรรณ บุญโสภิต
รองผู้อำนวยการโรงเรียน และนายศีกฤทธิ์ เทียมราช ครูชำนาญการพิเศษ

2.1 หลักการและแนวคิด

2.1.1 ยึดหลักความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคทางโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.2 มุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณ ตามมาตรฐานการจัดการทางการเงินทั้ง 7 ด้านเพื่อรองรับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ดังนี้

- (1) การวางแผนงบประมาณ
- (2) การคำนวณต้นทุนผลผลิต
- (3) การจัดระบบการจัดหาพัสดุ
- (4) การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ
- (5) การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน
- (6) การบริหารสินทรัพย์
- (7) การตรวจสอบภายใน

2.1.3 ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ โดยจัดสรรงบประมาณให้เป็นลักษณะของวงเงินรวมแก่สถานศึกษา ซึ่งอยู่ในระยะของการพัฒนา

2.1.4 มุ่งเน้นการส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการงบประมาณของสถานศึกษาให้มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ มีความคล่องตัว ควบคู่กับความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จากผลสำเร็จของงานและทรัพยากรที่ใช้

2.2 ขอบข่ายและภารกิจงาน

2.2.1 การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณ เพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง

2.2.3 การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

2.2.4 การขอโอนและขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

2.2.5 การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ

2.2.6 การตรวจสอบ ติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ

2.2.7 การตรวจสอบ ติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจาก

งบประมาณ

2.2.8 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2.2.9 การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุน

เพื่อการศึกษา

2.2.10 การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

2.2.11 การวางแผนพัสดุ

2.2.12 การกำหนดแบบรูปรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของ
ครุภัณฑ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณ เพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.13 การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

2.2.14 การจัดหาพัสดุ

2.2.15 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

2.2.16 การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

2.2.17 การเบิกเงินจากคลัง

2.2.18 การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน

2.2.19 การนำเงินส่งคลัง

2.2.20 การจัดทำบัญชีการเงิน

2.2.21 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

2.2.22 การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

3. ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้รับผิดชอบ นางกนกวรรณ บุญโสภิต
รองผู้อำนวยการโรงเรียน

3.1 หลักการและแนวคิด

3.1.1 ยึดหลักความต้องการและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการ
บริหารงานบุคคลของสถานศึกษาตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด

3.1.2 ยึดหลักความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของ
สถานศึกษาตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด

3.1.3 ยึดหลักธรรมาภิบาล

3.2 ขอบเขตและภารกิจงาน

3.2.1 การวางแผนอัตรากำลัง

- 3.2.2 การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.2.3 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 3.2.4 การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.2.5 การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
- 3.2.6 การลาทุกประเภท
- 3.2.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 3.2.8 การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 3.2.9 การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
- 3.2.10 การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 3.2.11 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
- 3.2.12 การออกจากราชการ
- 3.2.13 การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ
- 3.2.14 การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
- 3.2.15 การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.2.16 การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
- 3.2.17 การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
- 3.2.18 การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.2.19 การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.2.20 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. ด้านการบริหารทั่วไปผู้รับผิดชอบ นายอุดม วรณพงษ์

ครูชำนาญการพิเศษ และนางดวงกมล มหาโยธี ครูชำนาญการพิเศษ

4.1 หลักการและแนวคิด

4.1.1 ยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่กำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานในเชิงนโยบายให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

4.1.2 มุ่งส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใสความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตามกฎเกณฑ์ กติกา ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

4.1.3 มุ่งพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรสมัยใหม่ โดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เหมาะสม สามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วด้วยระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

4.1.4 การบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามบทบาทของสถานศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น

4.2 ขอบข่ายและภารกิจงาน

4.2.1 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

4.2.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

4.2.3 การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

4.2.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

4.2.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

4.2.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

4.2.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

4.2.8 การดำเนินงานธุรการ

4.2.9 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

4.2.10 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

- 4.2.11 การรับนักเรียน
- 4.2.12 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบรวมหรือเลิก
สถานศึกษา
- 4.2.13 การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตาม
อัธยาศัย
- 4.2.14 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษ
- 4.2.15 การทัศนศึกษา
- 4.2.16 การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
- 4.2.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 4.2.18 การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล
ชุมชน องค์กรหน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- 4.2.19 งานประสานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
- 4.2.20 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 4.2.21 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- 4.2.22 แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษ
นักเรียน

ข้อมูลนักเรียน

ตาราง 1 ข้อมูลนักเรียนจำแนกตามระดับชั้น ปีการศึกษา 2556

ระดับชั้น เรียน	จำนวน ห้อง	เพศ		รวม	เฉลี่ย ต่อห้อง
		ชาย	หญิง		
อ.1	2	15	24	39	20
อ.2	2	15	16	31	16
รวม	4	30	40	70	18
ป.1	2	24	31	55	28
ป.2	2	16	20	36	18
ป.3	2	15	21	36	18
ป.4	2	22	18	40	20
ป.5	2	19	25	44	22
ป.6	2	18	25	43	22
ม.1	2	18	28	46	23
ม.2	2	29	27	56	28
ม.3	2	22	31	53	27
รวม	6	69	86	155	26
รวมทั้งหมด	22	213	266	479	22

ข้อมูลครูและบุคลากร

ตาราง 2 ข้อมูลเกี่ยวกับครูประจำการ

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	อายุราชการ	ตำแหน่ง/ วิทยฐานะ	วุฒิ	วิชาเอก	สอน วิชา/ชั้น
1	นายสมหวัง มหาวัง	51	31	ผอ./ชำนาญการ พิเศษ	กศ.ม.	บริหาร การศึกษา	เกษตร ม.1-3
2	นางกนกวรรณ บุญโสภิต	41	19	รองผอ./ชำนาญ การพิเศษ	ค.ม.	จิตวิทยา การศึกษา	แนะแนว ม.2
3	นางสุดาพร นนสุราช	36	7	ครู/-	ค.บ.	วิทยาศาสตร์ ทั่วไป	ทุกวิชา ป.3
4	นายสุรจิต พงศ์สิทธิศักดิ์	50	20	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	อุตสาหกรรม ศิลป์	สังคมฯ ม.1-3
5	น.ส.กาญจนา สุริยะวิริยะ	51	20	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.ม.	หลักสูตรและ การสอน	ทุกวิชา ป.2
6	นายอุดม วรรณพงษ์	55	32	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ศษ.บ.	สังคมศึกษา	คณิต ป.5-6
7	นางมัทนา กาญจนพงศ์กิจ	57	36	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	ภาษาอังกฤษ	อังกฤษ ม.1-3
8	นางสุภัทรา หงษ์โรจนวิวัฒน์	50	23	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	กศ.บ.	บรรณารักษ์	อนุบาล 1
9	นายตีฆฤทธิ์ เทียมราช	51	30	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	สังคมศึกษา	สังคมฯ ม.1-3
10	นางณัฐชดา שמס	56 58	35 38	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	เทคโนโลยี	อนุบาล
11	นางอภิรา พระสว่าง			ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	อุตสาหกรรม ศิลป์	ทุกวิชา ป.3

ตาราง 2 (ต่อ)

12	นางสุนันท์ หาระโคตร	53	33	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	เกษตร	อนุบาล
13	นางพรสวรรค์ บุตรแสง	53	34	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	สังคมศึกษา	ทุกวิชา ป.1
14	นางเทวี กว้างเงิน	54	32	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	เทคโนโลยี	ทุกวิชา ป.1
15	นางชุมพล พันธุ์ทอง	56	34	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	ประถมศึกษา	ทุกวิชา ป.4
16	นางชัมย์พร พุทธิวาณิชชัย	57	28	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.ม.	หลักสูตรและ การสอน	คณิตฯ ม.1-3
17	นางดวงกมล มหาไยธี	52	33	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.ม.	หลักสูตรและ การสอน	สังคมฯ ป.5-6
18	นางพรรัตน์ วัฒนวงศ์	51	25	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	วิทยาศาสตร์ ทั่วไป	ทุกวิชา ป.2
19	นางพีรภรณ์ วรรณพงษ์	55	33	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	เทคโนโลยี	ภาษาไทย ป.5-6
20	น.ส.พิศมัย สุวรรณการ	50	24	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	ประถมศึกษา	ภาษาไทย ม.1-3
21	นางรัตนวิภา คำวงษ์	33	2	ครูผู้ช่วย/-	ค.บ.	ภาษาอังกฤษ	การงานฯ ม.1-3
22	นางณัฐริญา วงศ์พิพัฒน์ภาส	53	26	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	ค.บ.	สุขศึกษา	ทุกวิชา ป.4
23	นางสุวรรณา สุวรรณการ	44	15	ครู/ชำนาญการ	ค.บ.	ปฐมวัย	วิทย์ฯ ป.5-6
24	นางชัชชรีรา ทองแก้ว	44	21	ครู/ชำนาญการ พิเศษ	กศ.บ.	สังคมศึกษา	อนุบาล

จำนวนครูที่สอนตรงเอก	11 คน
คิดเป็นร้อยละ	45.83
จำนวนครูที่สอนไม่ตรงเอกแต่มีความถนัด	13 คน
คิดเป็นร้อยละ	54.17

ตาราง 3 ข้อมูลพนักงานราชการ

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ประสบการณ์ การสอน(ปี)	วุฒิ	วิชาเอก	สอนวิชา/ชั้น
1	นายวิศรุต พรมชัย	28	5	ค.บ.	วิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์)	วิทยาศาสตร์ ม.1-3

ตาราง 4 ข้อมูลครูอัตราจ้าง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	ประสบการณ์ การสอน(ปี)	วุฒิ	วิชาเอก	สอนวิชา/ชั้น	จ้างด้วย เงิน
1	นายวิษณุพงศ์ จันทมงคล	27	1	บธ.บ.	ระบบ สารสนเทศ ทาง คอมพิวเตอร์	คอมพิวเตอร์ ม.1-3	เงิน งบประมาณ
2	นายพนมศักดิ์ เหมะธูลิน	23	6 เดือน	ค.ม.	ดนตรี	ดนตรี ป.5-6	อุดหนุน รายหัว

ทิศทางการพัฒนาการศึกษา

วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ
ตามมาตรฐาน พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีสุขภาพแข็งแรง ก้าวทันเทคโนโลยี สืบสาน
ประเพณีท้องถิ่น รักสิ่งแวดล้อม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

1. จัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะด้านต่างๆ ตามมาตรฐาน และมีคุณธรรมจริยธรรม โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. จัดโครงการให้บริการสุขภาพนักเรียน จัดหาน้ำดื่มที่สะอาดอาหารกลางวันที่มีประโยชน์ การแปรงฟันหลังอาหาร เพื่อให้ นักเรียนทุกคนมีสุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง
3. พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน และนำนวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน
4. จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สวยงาม น่าดู น่าอยู่ น่าเรียนและเป็นระเบียบเพื่อความปลอดภัยของนักเรียน
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชน ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

อัตลักษณ์ของสถานศึกษา

ยิ้มง่าย ไหว้สวย

เอกลักษณ์ของสถานศึกษา

ระดับการศึกษาปฐมวัยโรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ วาด ปั้น ฝึก
ปะ ตัด

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนส่งเสริมวงดุริยางค์

กลยุทธ์

โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ กำหนดกลยุทธ์ ปีการศึกษา 2556
จำนวน 5 กลยุทธ์ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตร และส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้
2. ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ครอบคลุม ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มศักยภาพ
4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

5. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษาหลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุน

นักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

ตาราง 5 ข้อมูลนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ซึ่งได้แก่พฤติกรรมไม่ส่งงานและพฤติกรรมหนีเรียน

นักเรียน/ระดับชั้น	จำนวน (คน)	ไม่ส่งงาน (คน)		หนีเรียน (คน)		แต่งกายไม่ ถูก ระเบียบ (คน)		ไม่แสดง ความ เคารพ (คน)		รวม (คน)
		มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	
มัธยมศึกษาปีที่ 1/1	4	√		√		√		√		4
มัธยมศึกษาปีที่ 1/2	1	√		√		√		√		1
มัธยมศึกษาปีที่ 2/1	6	√		√		√		√		6
มัธยมศึกษาปีที่ 2/2	9	√		√		√		√		9
มัธยมศึกษาปีที่ 3/1	4	√		√		√		√		4
มัธยมศึกษาปีที่ 3/2	6	√		√		√		√		6
รวม										30

หมายเหตุ พฤติกรรมบางรายการเป็นนักเรียนคนเดียวกัน

ที่มา ข้อมูลจากการสังเกตและบันทึกการมาเรียนนักเรียนจากครูที่ทำการสอน
ในแต่ละรายวิชาและจากการสัมภาษณ์ครูฝ่ายกิจการนักเรียน

ตาราง 6 ข้อมูลแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์จากครูที่ปรึกษาและครูฝ่ายกิจการ
นักเรียน ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556

ลำดับ	ชื่อนักเรียน	ชั้น	ไม่ส่ง งาน (ครั้ง)	หนีเรียน (ครั้ง)	แต่งกายผิด ระเบียบ (ครั้ง)	ไม่แสดง ความเคารพ (ครั้ง)	วิชาที่มีปัญหา มากที่สุด
1	เด็กชาย ก	ม.1/1	18	11	8	5	คณิตศาสตร์
2	เด็กชาย ข	ม.1/1	16	10	12	2	คณิตศาสตร์
3	เด็กชาย ค	ม.1/1	13	8	6	4	คณิตศาสตร์
4	เด็กชาย จ	ม.1/1	20	12	14	16	คณิตศาสตร์
5	เด็กชาย ฉ	ม.1/2	16	11	11	11	ภาษาอังกฤษ
6	เด็กชาย ช	ม.1/2	16	13	13	6	ภาษาไทย
7	เด็กชาย ซ	ม.2/1	10	9	8	4	ภาษาไทย
8	เด็กชาย ฌ	ม.2/1	11	10	6	5	ภาษาอังกฤษ
9	เด็กชาย ฎ	ม.2/1	14	14	11	5	ภาษาอังกฤษ
10	เด็กชาย ฏ	ม.2/1	10	9	8	4	คณิตศาสตร์
11	เด็กหญิง ฎ	ม.2/1	20	16	18	10	คณิตศาสตร์
12	เด็กหญิง ฏ	ม.2/1	20	15	16	9	คณิตศาสตร์
13	เด็กชาย ฎ	ม.2/2	14	10	11	4	คณิตศาสตร์
14	เด็กชาย ฌ	ม.2/2	15	13	10	6	คณิตศาสตร์
15	เด็กชาย ฌ	ม.2/2	15	14	13	4	คณิตศาสตร์
16	เด็กชาย ด	ม.2/2	21	18	26	18	สังคมศึกษา
17	เด็กชาย ต	ม.2/2	21	11	15	6	สังคมศึกษา
18	เด็กชาย ถ	ม.2/2	18	13	18	8	สังคมศึกษา
19	เด็กชาย ท	ม.2/2	21	14	12	15	สังคมศึกษา
20	เด็กชาย ฑ	ม.3/1	14	13	11	11	คณิตศาสตร์

ตาราง 6 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อนักเรียน	ชั้น	ไม่ส่ง งาน (ครั้ง)	หนีเรียน (ครั้ง)	แต่งกายผิด ระเบียบ (ครั้ง)	ไม่แสดง ความเคารพ (ครั้ง)	วิชาที่มีปัญหา มากที่สุด
21	เด็กชาย น	ม.3/1	18	9	11	8	คณิตศาสตร์
22	เด็กชาย บ	ม.3/1	16	10	13	6	คณิตศาสตร์
23	เด็กชาย ป	ม.3/1	13	9	9	4	ภาษาไทย
24	เด็กชาย ผ	ม.3/2	20	9	9	4	วิทยาศาสตร์
25	เด็กชาย ฝ	ม.3/2	16	8	11	6	ภาษาไทย
26	เด็กชาย พ	ม.2/2	16	18	24	16	ภาษาไทย
27	เด็กชาย ฟ	ม.3/2	10	16	21	14	ภาษาไทย
28	เด็กชาย ม	ม.3/2	11	10	12	6	ภาษาไทย
29	เด็กชาย ร	ม.3/2	14	10	25	7	วิทยาศาสตร์
30	เด็กชาย ว	ม.3/1	10	9	8	5	ภาษาไทย
	รวม						

จากตาราง 6 จากการศึกษารายงานทะเบียนประวัติเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากฝ่ายกิจการนักเรียน พบว่า พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่และจะเป็นนักเรียนคนๆ เดียวกันที่เป็นปัญหาซ้ำๆ กัน พฤติกรรมที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ พฤติกรรมไม่ส่งงานของนักเรียน ดังรายละเอียดดังตารางข้างต้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ตัวนักเรียนผู้วิจัยจึงระบุรายชื่อนักเรียนโดยใช้นามสมมติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นักวิชาการในประเทศที่ได้ศึกษามีส่วนร่วมของครู ดังต่อไปนี้

ธีระพงษ์ เหล็กดี(2546,หน้าบทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานกิจการนักเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนแดง พบว่า สภาพปัญหาของนักเรียนบางกลุ่มที่ไม่ชอบเข้าชั้นเรียน มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นการไม่ชอบเรียนของนักเรียน กฎระเบียบของโรงเรียนที่เข้มงวด วิชาเรียนที่ยาก น่าเบื่อ ครูผู้สอนที่เข้มงวด การไม่เอาใจใส่ของผู้ปกครอง ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้กับบุตรหลาน และคิดว่าเมื่อนักเรียนไปโรงเรียน ก็เป็นภาระหน้าที่ของครูที่จะดูแล นอกจากนี้สภาพแวดล้อมของชุมชนมีแหล่งมั่วสุมมาก ที่สำคัญโรงเรียนขาดการประสานงานที่ดีกับผู้ปกครองนักเรียน

หทัยกาญจน์ ผุด้วง (2546, หน้าบทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหนีเรียน : การศึกษารายกรณีและแนวทางในการช่วยเหลือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 7 คนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน สาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียน ได้แก่ ปัญหาด้านส่วนตัว ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านโรงเรียน ปัญหาด้านสังคม ดังสาระสำคัญดังต่อไปนี้ ปัญหาด้านส่วนตัวของนักเรียนที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียน ได้แก่ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาด้านการเรียนและปัญหาบุคลิกภาพส่วนปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียน ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ นักเรียนไม่ได้รับการเอาใจใส่จากบิดามารดาแลได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวด ส่วนปัญหาด้านโรงเรียนที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียน ได้แก่ ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากเกินไป ไม่ประทับใจในการสอนของครู และไม่ชอบบรรยากาศการเรียนการสอน ส่วนปัญหาด้านสังคมของนักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน ได้แก่ ชอบคบเพื่อนที่เที่ยวเตร่ ไม่สนใจการเรียน และนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ดูโทรทัศน์

ไพบุลย์ บุญลือ (2551, หน้าบทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาพฤติกรรมหนีเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนเหล่าครามพิทยาคมรัชมังคลาภิเษก พบว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมหนีเรียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียนลำดับค่าเฉลี่ยคือ ปัจจัยทางบ้านและครอบครัว ปัจจัยทางโรงเรียน

และปัจจัยด้านตัวนักเรียนเองจากการศึกษารายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนและการหนีเรียนของนักเรียนในโรงเรียน ครูประจำชั้นจะต้องเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการดูแลป้องกันการหนีเรียนของนักเรียนในโรงเรียน จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งจึงจะสามารถทำให้นักเรียนที่หนีเรียนมีจำนวนลดลง

สุกานดา คำเมือง (2552,หน้าบทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูประจำชั้นในการดูแลและป้องกันการหนีเรียนของนักเรียน : กุสุมาลย์วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนในโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคม 2) หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคมและ 3) ศึกษาผลการแก้ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 1 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของครูประจำชั้น 4 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นวางแผนพัฒนา ขั้นดำเนินการพัฒนา ขั้นติดตามและประเมินผล ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยประกอบด้วย ผู้วิจัยคณะครูโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคมที่มีพฤติกรรมหนีเรียน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคมซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆดังนี้ คือ สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของนักเรียนไม่ค่อยดี สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของนักเรียนมีการระบาดของยาเสพติด การเดินทางมาโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการมาโรงเรียน กฎระเบียบของโรงเรียนเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย กระบวนการเรียนการสอนของครูไม่หลากหลาย การจัดกิจกรรมในระดับชั้นเรียนเนื้อหาหนักเกินไป นัดเรียนคบเพื่อนไม่ดี ความสนใจ ความถนัด เจตคติที่มีต่อการเรียน ต่อวิชาเรียน ต่อครูผู้สอนไม่ค่อยดี ทำให้นักเรียนไม่อยากเข้าเรียน ส่งผลทำให้เกิดพฤติกรรมหนีเรียนของนักเรียนตามมา 2) แนวทางแก้ไขปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต1 คือการใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมของครูประจำชั้นดังนี้ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น กิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การสื่อสารกับผู้ปกครอง กิจกรรมสอนซ่อมเสริม กิจกรรมหลักสูตร และกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียน 3) ผลการแก้ไขปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต1 พบว่าครูประจำชั้นมีส่วนร่วมในการดูแลและป้องกันการหนีเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น และส่งผลให้จำนวนนักเรียนที่หนีเรียน ในโรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคมลดลงร้อยละ 92.5

เกียรติศักดิ์ โคตะสิน (2553, หน้าบทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนกง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำนาจเจริญ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาปัญหาหนีเรียนของนักเรียน 2) หาแนวทางแก้ไขการหนีเรียนของนักเรียน 3) เพื่อติดตามผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียน แนวทางที่ใช้ในการพัฒนา คือ กิจกรรมการให้คำปรึกษา กิจกรรมการปฏิบัติธรรม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมร่วมมือของครูผู้สอน และกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน มีกลุ่มเป้าหมายเป็นข้าราชการครูจำนวน 16 คน และนักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน จำนวน 12 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 36 คน ประกอบด้วยนักเรียนที่เป็นอาสาสมัครในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหนีเรียน จำนวน 24 คน ผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 64 คน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติและติดตามผล การให้ข้อมูลย้อนกลับ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตาราง และพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมหนีเรียนของนักเรียน คือ ปัจจัยด้านโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านสภาพการจัดกระบวนการเรียนการสอน ปัจจัยด้านการให้บริการช่วยเหลือนักเรียน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม บรรยากาศในโรงเรียน ปัจจัยด้านบุคลิกภาพครูและด้านความรู้ความสามารถของครู ปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน สภาพแวดล้อมในห้องเรียน และนอกห้องเรียนและปัจจัยด้านบุคลิกภาพของนักเรียน 2) แนวทางการแก้ไขปัญหการหนีเรียนของนักเรียน คือ กิจกรรมการให้คำปรึกษา กิจกรรมการปฏิบัติธรรม กิจกรรมช่วยเพื่อน กิจกรรมการร่วมมือของผู้สอน และกิจกรรมการเยี่ยมบ้านของนักเรียนที่มีพฤติกรรมหนีเรียน 3) ผลการแก้ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนกงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำนาจเจริญ พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมหนีเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหนีเรียนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายโดยนักเรียนเข้าร่วมทุกคน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

มีนักวิชาการต่างประเทศที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูดังต่อไปนี้

Constance (2001, p 1785 A) ได้วิจัยศึกษาระดับปริญญาเอกในปี ค.ศ. 2001 เรื่องการหนีเรียนประจำของนักเรียนกลุ่มปานกลางและผลของการใช้มาตรการควบคุมของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อเป็นการศึกษาสาเหตุที่มีนักเรียนหนีเรียน โรงเรียนระดับปานกลางที่ชอบหนีเรียน และมาตรการที่ช่วยลดปัญหาดังกล่าวที่โรงเรียนนำมาใช้ โดยการศึกษากการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการควบคุม 3 ทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ได้แก่ ทฤษฎีการใช้อำนาจ ทฤษฎีการทำผิดกฎหมายของเพตทฤษฎี และทฤษฎีการใช้กฎหมายที่เหมาะสม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผลการทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสามคนสอดคล้องกับหลักการทั้งสามทฤษฎีที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ และยังพบอีกว่าผลกระทบจากการหนีเรียนยังส่งผลเสียต่อผู้ปกครอง และครอบครัว ครูและโรงเรียน ระบบ กฎหมาย สังคมภาพรวมและต่อตัวนักเรียน

Deborah(2001, p 1507) ได้ศึกษาระดับปริญญาโท ปีค.ศ 2001 เรื่อง ทำไมนักเรียนเลือกใช้การหนีเรียนจากโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาเหตุผลที่นักเรียนหนีเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนมัธยมศึกษาที่หนีเรียนในชุมชน โดยวิธีวิจัย ใช้วิธีสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญของการหนีเรียน คือ การได้รับการยอมรับและไม่ได้รับการยอมรับในการเข้ากลุ่มจากเพื่อนๆ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการดื่มสุราและสารเสพติดก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หนีเรียน ยิ่งกว่านั้น ยังมีสาเหตุมาจากการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน รวมถึงการขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว โรงเรียนและการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงผิดกฎหมายและสุดท้าบบุคลากรฝ่ายชุมชนของโรงเรียนต้องเข้าไปมีบทบาท ในการช่วยเหลือบุคลากรในโรงเรียนกับผู้ปกครองในการเข้าถึงความต้องการของนักเรียนที่ลบบหนีเรียน และช่วยเหลือในการพัฒนาและดำเนินการป้องกันและแทรกแซงในโรงเรียนด้วย

Kombarakarn (2002, p 2694 – A) ได้ทำการศึกษาระดับปริญญาเอก ในปี ค.ศ.2002 เรื่อง ผลการใช้ทุนทางสังคมและหลักสูตรพิเศษแก้ปัญหาการหนีเรียนของวัยรุ่น การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบประเมินข้อมูลภาคตัด NLSH (National Longitudinal Study of Adolescent Health) ซึ่งเป็นการศึกษาบทบาทสำคัญของแหล่งทุนทางสังคมกับหลักสูตรพิเศษที่ใช้ในการแก้ปัญหาการหนีเรียนของนักเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักเรียนวัยรุ่นที่เรียนอยู่ระหว่างเกรด 7 ถึง 12 จำนวน 3,470 คน ซึ่งใช้แหล่งทุนทางสังคม

ในครอบครัว โรงเรียนชุมชนแวดล้อมและหลักสูตรพิเศษที่ยึดโรงเรียนเป็นฐานที่ใช้ในการแก้ปัญหาอันส่งผลเป็นอย่างมาก ให้จำนวนการหนีเรียนลดลง ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า แหล่งทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมกับหลักสูตรพิเศษช่วยแก้ไขปัญหาคารหนีเรียนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับงานวิจัยของโคลแมน ที่วิจัยไว้ในปี ค.ศ. 1990 นอกจากนี้ผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในหลักสูตรพิเศษดังกล่าวด้วยดี และแหล่งทุนทางสังคมยังช่วยป้องกันให้วัยรุ่นห่างไกลการหนีเรียนได้ วัยรุ่นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับบ้านและโรงเรียนมักจะมีพฤติกรรมการหนีเรียนน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ในขณะที่ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนและกิจกรรมของชุมชนที่จัดขึ้นจะมีส่วนช่วยในการป้องกันการหนีเรียนของนักเรียนกลุ่มปานกลาง ส่วนผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมเฉพาะกิจกรรมของชุมชนเพียงอย่างเดียวจะเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนกลุ่มอ่อน และผลการวิจัยยังพบว่านักเรียนที่มีการแสดงออกทางด้านศิลปะและการดนตรีจะมีส่วนร่วมช่วยป้องกันการมีพฤติกรรมการหนีเรียน กล่าวโดยสรุปได้ว่า ยิ่งพยายามเข้าถึงแหล่งทุนทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่นและการประชาสัมพันธ์ให้พวกเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมหลักสูตรพิเศษให้มากขึ้น น่าจะเป็นหนทางนำไปสู่การลดพฤติกรรมการหนีเรียนได้มากขึ้นเท่านั้น

Leach (2001, p 1785 – A) ได้วิจัยศึกษาระดับปริญญาเอกในปี ค.ศ. 2001 เรื่องการหนีเรียนประจำของนักเรียนกลุ่มปานกลางและผลของการใช้มาตรการควบคุมของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อเป็นการศึกษาสาเหตุที่มีนักเรียนหญิงหนีเรียน โรงเรียนระดับปานกลางที่ชอบหนีเรียน และมาตรการที่ช่วยลดปัญหาดังกล่าวที่โรงเรียนนำมาใช้ โดยการศึกษาการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการควบคุม 3 ทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ได้แก่ ทฤษฎีการใช้อำนาจ ทฤษฎีการทำผิดกฎหมายของเพศหญิง และทฤษฎีการใช้กฎหมายที่เหมาะสม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้การบันทึกสรุปผลการวิเคราะห์ช่วยในการเก็บข้อมูลด้วยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย นักเรียนหญิงที่ชอบหนีเรียน 3 คน โดยผู้วิจัยจะเขียนข้อมูลสรุปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน เพื่อสะดวกสำหรับผู้สนใจอ่าน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผลการทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งสามคนสอดคล้องกับหลักการทั้งสามทฤษฎีที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ และยังพบอีกว่า ผลกระทบจากการหนีเรียนยังส่งผลเสียต่อผู้ปกครอง และครอบครัว ครูและโรงเรียน

ระบบ กฎหมาย สังคมภาพรวมและต่อตัวนักเรียน

Walker (2003, p 435 B) ได้ศึกษาผลกระทบของทักษะ และความเชื่อทางสังคมเกี่ยวกับความก้าวร้าวต่อพฤติกรรมก้าวร้าว และแตกความสามัคคีของนักเรียนตามที่ครูจัดอันดับให้ข้อมูลได้จากการบันทึกประวัติทางวิจัยจริงที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน ระดับคะแนน การหนีเรียน การไอ้หวด และสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจต่อครอบครัวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีนักเรียน ม.ต้นในชนบท จำนวน 178 คน ใช้แบบวัดพฤติกรรมและทักษะทางสังคมต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนที่มีประวัติทางวินัยในเบื้องต้นมีเพศชายมีประวัติทางการเรียนต่ำ และไม่ประเมินค่าตนเองว่ามีทักษะทางสังคมต่ำลง เด็กได้รับวินัยทางโรงเรียนอาจจะประเมินค่าตนเองไม่ถูกต้องในด้านทักษะทางสังคม

เรนนี่ เฟอ์กูสัน (Ferguson, Renne. 2003, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในความเชื่อและคุณค่าของชีวิต พบว่าการมีส่วนร่วมของครูในการสร้างยุทธศาสตร์ของตนเองในการสอนและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อ และคุณค่าของชีวิตอยู่ในระดับสูง การมีส่วนร่วมของครูในการวิจัยและพัฒนา และผลกระทบในการสร้างนวัตกรรมยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของครูในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม คุณค่าในชีวิต และการมีส่วนร่วมในสังคมของตนเอง และการมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนของตนเอง

เซอร์รี่ โจเซฟ (Joseph, Sherry. 2003, Abstract) ได้ศึกษาการสอน การเรียนรู้การมีส่วนร่วม ของครูในสังคม การทำงานในโรงเรียนพบว่า ครูมีพื้นฐานจบการศึกษาจากต่างจังหวัดมีการสอน การเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของครูในสังคมการทำงานในโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ครูที่อยู่ในเมืองหลวงจะจบจากสถาบันการศึกษาเดียวกัน มีการสอนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของครูในสังคมทำงานในโรงเรียนระดับสูง

จอห์น แมคคอมมิก (McCormick, John. 2001, Abstract) ได้ศึกษาความศรัทธาและการมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจด้านการเงินของโรงเรียนพบว่า ความศรัทธาของครูในโรงเรียนและการมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจด้านการเงินในระดับสูง การสั่งการในการตัดสินใจในด้านการเงินของโรงเรียนโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำ

จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาต่างๆ ในโรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือจากครูในโรงเรียนทุกๆ คน ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ในโรงเรียนจึงจะเกิดผล ซึ่งการแก้ปัญหาคารหนีเรียน ครูต้อง

ใจกว้างที่จะยอมรับสาเหตุปัญหาของเด็กที่มีต่อครูและพร้อมที่จะปรับปรุงด้วยทัศนคติที่ดีต่อเด็กและครูควรสร้างบรรยากาศที่โรงเรียนให้เป็นเสมือนที่หลบภัยเพื่อคลายความทุกข์ทางใจจากบ้านและแนวทางแก้ไขปัญหาการหนีเรียนของนักเรียน โดยเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย พร้อมทั้งให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาคอยชี้แนะ ติดตามและคอยเสริม เพื่อให้เกิดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการหนีเรียนของนักเรียนและส่งผลให้นักเรียนลดพฤติกรรมการหนีเรียนให้ลดน้อยลงกว่าเดิมหรือไม่มีพฤติกรรมการหนีเรียนอีก การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหการหนีเรียน โรงเรียนเวียงพิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 โดยใช้กระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติการ 3) การสังเกตการณ์ และ 4) การสะท้อนกลับ เพื่อลดพฤติกรรมการหนีเรียนของนักเรียน

คุก และลินน์ (Cook and Lynn. 2002) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระเบียบวินัยโดยใช้ทักษะสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยใช้ 1)กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน 2)ความร่วมมือระหว่างชุมชนในการจัดแหล่งเรียนรู้ 3)โปรแกรมฝึกความเข้มแข็งทางจิต กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มาจากหลายๆที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย การวิจัยใช้การจัดกลุ่มแบบผสมผสาน กลุ่มละ 3-5 คน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ครูใช้เทคนิคการสอนเป็นทีม การจัดกิจกรรมนักเรียนจะแลกเปลี่ยนพูดคุย ติดต่อสื่อสารกันและกัน มีการใช้อุปกรณ์บางอย่างร่วมกัน มีกิจกรรมการฟังจับใจความ และให้ได้ตอบอย่างเหมาะสม นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์เพิ่มขึ้น มีทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น และมีปัญหาด้านวินัยลดลง

มิลเลอร์ (Miller. 2005. P 478 – A) ได้ศึกษาการประเมินค่าของโปรแกรมการศึกษา วิธีการเลือกเกี่ยวกับการฝึกฝนภายหลังของการทำให้เกิดผลของปีแรกในโรงเรียนทั่วรัฐเท็กซัสจำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหาเพื่อให้ตรงตามเงื่อนไขความต้องการ ของวุฒิสภาปี 1995 จำนวน 37 บท ซึ่งทางเขตได้ให้โปรแกรมทดลองเกี่ยวกับการศึกษาแก่นักเรียนที่มีปัญหาเรื้อรังด้านพฤติกรรม การศึกษาการวิจัยที่ถูกพัฒนาในเขตโรงเรียนของรัฐเท็กซัส เขตบ้านนอกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งโรงเรียนทางตอนใต้ของรัฐเท็กซัสกำลังนำโปรแกรมนี้มาใช้ โปรแกรมการศึกษาวิธีการเลือกเกี่ยวกับการฝึกฝนนี้ เป็นการฝึกให้นักเรียนฝึกฝนตนเองให้เรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มากไปกว่านั้นยังฝึกฝนนิสัยของนักเรียน

พวกที่ชอบทำลายและรวมทั้งการปรับปรุงทางด้านวิชาการและเชิงพฤติกรรมรวมไปถึงทางสังคม การศึกษาการวิจัย คำอธิบายของโปรแกรมการศึกษานี้ วิธีการเลือกเกี่ยวกับการฝึกฝนและกลยุทธ์นั้น ที่นำไปสู่การลดจำนวนนักเรียนที่เป็นปัญหาภายหลังการร่วมโปรแกรมอย่างสมบูรณ์ การศึกษาถูกอธิบายอย่างละเอียดจากการรับรู้ของประชากร 4 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง แคมปัส และผู้อำนวยการ ซึ่งโปรแกรมนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการลดจำนวนนักเรียนที่เป็นปัญหาภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างสมบูรณ์ ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล รวมทั้งบทวิจารณ์ของเอกสารเก่า การบันทึกนักเรียนที่ผ่านการอบรมและสอบถามการสำรวจจากกลุ่มคน การวิเคราะห์ของข้อมูลการให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อนักการศึกษาทั่วสหรัฐอเมริกา เพื่อดำเนินการโปรแกรมที่ถูกสร้างโครงสร้างเพื่อให้นักเรียนที่ชอบทำลายให้มีจำนวนลดลง ภายหลังร่วมด้วยโปรแกรมที่เหมือนออกแบบเพื่อตรงตามเงื่อนไขความจำเป็นของท้องถิ่น

จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่า การแก้ไข ปัญหาต่างๆ ในโรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือจากครูในโรงเรียนทุกๆ คนซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ในโรงเรียนจึงจะเกิดผล ซึ่งการแก้ปัญหาวุฒิกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ครูต้องใจกว้างที่จะยอมรับสาเหตุปัญหาของเด็กที่มีต่อครูและพร้อมที่จะปรับปรุงด้วยทัศนคติที่ดีต่อเด็กและครูควรสร้างบรรยากาศที่โรงเรียนให้เป็นเสมือนที่หลบภัยเพื่อคลายความทุกข์ทางใจจากบ้านและแนวทางแก้ไขปัญหาวุฒิกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย พร้อมทั้งให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาคอยชี้แนะ ติดตามและคอยเสริม เพื่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียนและส่งผลให้นักเรียนลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดน้อยลงกว่าเดิมหรือไม่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อีก

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาวุฒิกรรมที่ไม่พึงประสงค์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านเปือยทานตะวันพิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยใช้กระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1)การวางแผน 2)การปฏิบัติการ3)การสังเกตการณ์และ 4)การสะท้อนกลับเพื่อลดพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียน